

AASTAD 2002–2005: VALDKONNA STABILISEERUMINE

ETV selge eristumine avalik-õigusliku meediaorganisatsioonina, teletööstuse teke, Eesti Rahvusringhäälingu loomise ettevalmistamine.

Perioodi raamid ja peamised arengutendentsid

Alguse tähised: ringhäälinguseaduse oluline muutmine, reklaami, otsepakumise ja sponsori keelamine avalik-õiguslikus ringhäälingus (ETVs alates 1. juulist 2002), „Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni arengukava aastateks 2003–2005” vastuvõtmine Riigikogus (18. juuni 2002)⁴⁷.

Võimalikud lõpu tähised: eeldatavasti 2005. aasta sügisel ja 2006. a jooksul toimuvad sündmused – arengukava aastateks 2006–2008 ja Eesti Rahvusringhäälingu seaduse vastuvõtmine ning uue ringhäälingunõukogu nimetamine Riigikogus, ühtse ringhäälingu moodustamine, juhtkonna nimetamine ja organisatsiooni käivitamine.

Peamised arengutendentsid

- strateegiline lahendus valdkonna arengu stabiliseerimiseks, reklaami ja sponsori lõpetamine ETVs; erateleajaamade tegevuslitsentside maksustamine avaliku ringhäälingu kasuks; pingete oluline vähenemine telesektoris;
- „ER ja ETV arengukava 2003–2005” koostamine ja menetlemine Riigikogus; ETV uue finantseerimislahendi ebaõnnestumine;
- ETV missiooni ja identiteedi uutlaadi määratlemine, suundumus avalikku teenust osutavale, väärtuspõhiselt orienteeritud kommunikatsiooniorganisatsiooni väljaarendamisele;
- ETV aina selgem eristumine meelelahutuslikust tele-ringhäälingust ja avaliku teleprogrammi põhimõtete järjekindel elluviimine;
- Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) moodustamise otsarbekuse uuringu läbiviimine ja rahvusringhäälingu

strateegia väljatöötamine; ERR arengukava 2006–2008⁵⁷ koostamine;

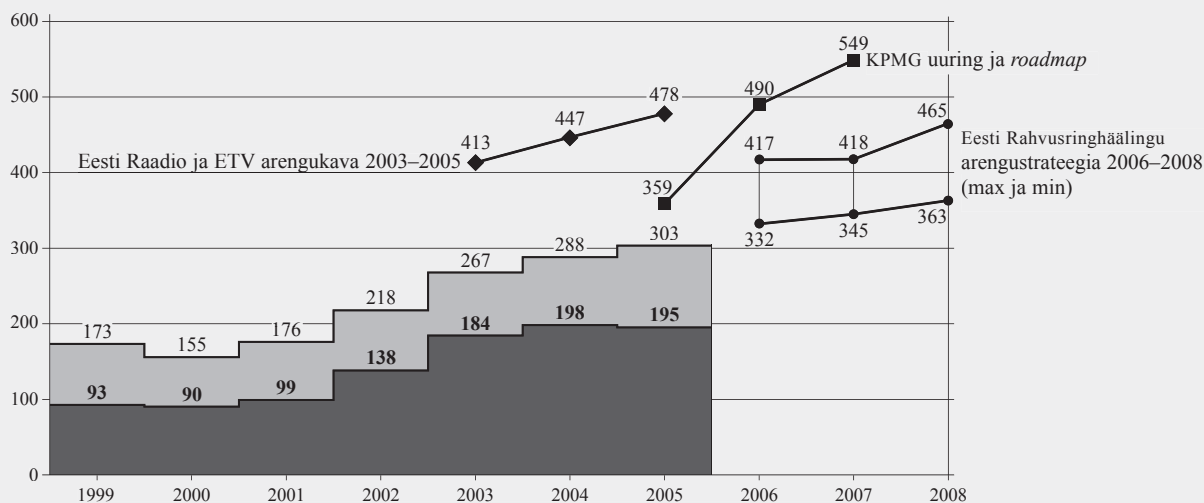
- Eesti Rahvusringhäälingu seaduse koostamine;
- konkurentsi tugevnemine erasektoris, erakanalitele iseloomulike programmimudelite kinnistumine, programmide kommertsiaalsuse ja meelelahutuslikkuse kasv;
- teleturu jätkuv piiratus kahe erakanali üheaegseks majanduseduks;
- aktiivne teletööstuse kujunemise periood.

2002. a oli telesektori arengus **murranguline**. Lahe nes reklaamiprobleem, ETV ja erakanalite tuluallikad lahutati. Kuigi muutuse sisu ja tähendus oli ETV ja erakanalite jaoks erinev, oli oluline samm telesektori pingevabamaks ja majanduslikult jätkusuutlikumaks arenguks sellega astutud.

Kümme aastat pärast duaalse telemaastiku tekkimist Eestis muutusid välised stabiilsustegurid – riigi majandusareng ja ringhäälingupoliitiline kliima – sood saks ennekõike erasektorile. Valdavalt liberaalset meedia poliitikat süvendas **turuproteksionism**, mida põhjendati vajadusega säilitada väikese telesektori eluvõimelisus. Lisaks reklaami lõpetamisele ETVs „sulges” kultuuriministerium sisuliselt teleturu, otsustades pärast TV 1 pankrotti uusi üleriigilisi ja regionaalseid televisioonilitsentse enam mitte välja anda. Ratsionaalse majanduslahendina tõi see kaasa kiire, ent paraku ka ülemäärase meediakontsentratsiooni. Telereklaamiturg jagati kahe erakanali vahel, nõrk järelevalve litsentsi- ja seaduse nõuetest tulenevate kohustustuste täitmise üle võimaldas TV3-1 ja Kanal 2-1 nüüdsest vabalt tegutseda äriettevõtte prioriteetidest lähtuvalt ning kommertsringhäälingule loomumaste reeglite järgi. Selginesid programmilised ja organisatsioonilised rõhuasetused. Kanalite majandustulemused hakkasid oluliselt paranema, TV3 kasum hakkas kiiresti kasvama ja Kanal 2 kahjumlikkus kahanema. Samas teravnes erakanalite konkurents. Kanalid keskendusid meelelahutusele, vaadatavusnäitajate ja tulude maksimeerimisele. Eristumisprotsessi kiirendas ja soodustas ETV üha kindlam programmiline suundumus vastustus tundliku sotsiaal-poliitilise ja kultuurimissiooni täitmisele.

Joonis 15. Avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimissetpanekud ja tegelik toetus

Milj krooni

■ Avalik-õigusliku ringhäälingu (ETV + Eesti Raadio) tegelik toetus riigieelarvest

■ ETV tegelik toetus riigieelarvest

Allikad: ETV; avalik-õigusliku ringhäälingu strateegiadokumendid 2003–2005; Jõesaar 2005

Juba 2000. aastast, eriti selgelt aga 2002. a alates võib näha **teletööstusele** omaste joonte süvenemist Eesti telesektoris. Teletööstuse esiletulekuks ja tugevnemiseks olid tekkinud vajalikud ressursid ja tingimused, mida võib kokkuvõtlikult iseloomustada järgmiselt:

- avaliku ja eraringhäälingu tuluallikad olid lahutatud;
- turujaotus oli toimunud, meediakontsentratsioon Eesti teleringhäälingusektoris oli sisuliselt jõudnud maksimumini;
- telesektori majanduslik kindlustunne ja (reklaami)-turu prognoositavus oli kasvanud;
- oli tekkimas selge erisus avalik-õigusliku ja komertssliku programmitüübi vahel;
- erakanalid olid samm-sammult loobunud (TV3 juba alates 1999. aastast, Kanal 2 mõnevõrra hiljem) oma tehnilisest tootmisbaasist (peamajas toodeti peamiselt vaid uudiseid), majanduslikes huvides hakati eelistama ulatuslikke programmitellimusi sõltumatust audiovisuaalsektorist, mis kiirendas produtsendifirmade arengut, loovat võimekust ja tootmispotentsiaali.

Otsustavalt parema ja stabiilsema tegevuskeskkonna loomine avalikule ringhäälingule paraku ebaõnnestus. 2001. a ringhäälinguseaduse muudatuse põhiidee oli koos reklaami keelamisega asendada **ETV finantseerimine ühe aasta kaupa** kolmeaastase rahastamisplaani, mis pidi kinnitama Riigikogus üheaegselt arengukavaga. See mudel ei rakendunud, finantsotsused jäid endiselt aastapõhiseks. Ei valitsus ega Riigikogu ei leidnud arengukavas ette nähtud ressursse (vt joonis 15) ning arengukava⁴⁷ ei käivitunud. Pealegi nõudnuks kogu konstruktsioon eelarveseaduse muutmist ja laia poliitilist konsensust, mida ringhäälingu asjus polnud Eestis tõenäoline saavutada.

Eesti koalitsioonivalitsuste ringhäälingupoliitikat avaliku ringhäälingu küsimuses iseloomustas endiselt „aeglane lühi- ja ühekäiguline taktika”, mille põhjusteks võib pidada nii ressursside puudumist otsustavaks arenguhüppeks kui ka jätkuvat kontseptuaalset ebaselgust. Iga järgnev Eesti valitsus alustas ringhäälingu asjus oma mudeli loomist⁴⁹, mis enamasti lõpptulemuseni

ei jõudnudki⁵⁰. Sihikindlamaid samme oli raske teha, sest mitmete Eesti erakondade poliitilistes programmides olid meedia- ja ringhäälingupoliitilised põhimõtted endiselt terviklikult läbi töötamata, meediaarengu üldpilt polnud välja kujunenud või siis puudus see kirjallikul kujul hoopis⁴⁸. Valitsusteülest konsensuslikku visiooni ja stabiilset raampoliitikat ringhäälingu tasakaalustatud arenguks sellel perioodil ei sündinud. Uus võimalus tekkis rahvusringhäälingu loomise protsessis 2004–2005 aastal, ent peamiselt Res Publica nägemusele toetunud ERR organisatsiooni loomise strateegia, uue seaduse põhimõtted ja ringhäälingu rahastamismudel (vaata allpool) said 2005. a kevadel võimule tulnud uue koalitsioonivalitsuse keskerakondlasest kultuuriministri Raivo Palmaru kriitika osaliseks. Avaliku ringhäälingu legitimatsiooniprotsess oli endiselt vastuoluline ja kippus venima (vt Jõesaar 2005). Nähes ette ERR moodustamise, esitas ringhäälingunõukogu 2005. a kevasuvel ERR Riigikogu kultuurikomisjonile **Eesti Rahvusringhäälingu arengukava aastateks 2006–2008**⁵⁷, ent ka selle dokumendi arutelu tekitas poliitilisi raskusi ja protsess takerdus. Järjekordse meediapoliitilise probleemidepuntra menetlemise konkreetset tulemusi selguvad nähtavasti 2005. a hilissügisel või 2006. aastal.

Ringhäälingu muutuv asetus etendas olulist rolli ka **ringhäälingunõukogu** positsioonimuutus, selle olulisuse ja vastutuse kasv, mis sai alguse nõukogu ülesannete ümbersõnastamisest 2000. a seaduseparanduses.⁶² ETV väljatoomine kriisist, ER ja ETV arengukava (esimees **Tiit Sinissaar**), rahvusringhäälingu moodustamise otstarbekuse uuring, Eesti Rahvusringhäälingu arengustrateegia ja ERR seaduseelnõu kontseptsioon (esimees **Andres Jõesaar**) – kõik see oli ringhäälingunõukogu panus meediapoliitikasse. Keerukate ja mahukate ringhäälinguprobleemide läbitöötamisel osalesid ka akadeemilised ja professionaalsed ringkonnad, Eesti parimad meediaasjatundjad. Koostöö ETV ja ER juhatustega (**Ilmar Raag ja Margus Allikmaa**) muutus tihedamaks, efektiivsemaks, orienteeruti pikaajalisele strateegilisele planeerimisele, realistlikele ja ratsionaalsetele lahendustele, organisatsioonilisele ja majanduslikule professionaalsusele. Seda toetas ringhäälingunõukogu oluliselt parem meediateoreetiline ja meediapoliitiline tase varasemate aastatega võrreldes.

Ringhäälinguvaldkonna arendamist ja soodsa tegevuskeskkonna loomist kogu ringhäälingusektoris (muu-

hulgas avaliku ringhäälingu stabiilset finantseerimist) nähti ette ka kultuuriministeeriumi tegevuskavas aastateks 2003–2006.⁵² Seoses traditsioonilise ringhäälingu ja uute meediavormide konvergensiga, digitaalringhäälingu arengu ning kaabelkanalite arvu kiire kasvuga plaaniti ühtse **ringhäälinguregulaatori** loomist, et koondata kogu valdkonna riiklik regulatsioon, arengu kavandamine ja järelvalve ühe institutsiooni vastutusalasse.

Eesti telemaastik **euroopastus** intensiivselt. Tuli leida oma lahendus euroopalikule dilemmale, kuidas iseregulatiivse vaba turumajanduslikku konkurentsi tingimustes tugevdada kohaliku audiovisuaalsektori võimet toetada rahvuslikke prioriteete, kohaliku identiteeti ja rahvuskultuuri arengut. Eesti ringhäälingusektori seotus Euroopa ringhäälingu ja AV meedia sektoriga (vt ka Tomingas 2005) ilmnis paljude sarnaste teemade ja protsesside esiletõususe kohalikus ringhäälinguarenduses. Ka Eestis oli vaja täpsemalt määratleda avaliku ringhäälingu eesmärgid ja ülesanded, täpsustada avaliku ringhäälingu ja riigi suhet, lahendada avaliku teenuse ja riigiabi küsimus, läbi töötada probleemid avaliku ringhäälingu lepingust riigiga, kooskõlastada kohalik ringhäälingutegevus euroopalike audiovisuaalpoliitika põhimõtetega, saavutada avaliku ringhäälingu tegevuse parem läbipaistvus ning täita edukalt avalikku aruandekohustust. Eesti ringhäälingusektor puutus üha sagedamini kokku euromonitooringute ja valdkondliku kontrolliga.

Euroopa Liidu liikmena tekkisid Eestil suuremad võimalused ja kohustus osaleda Euroopa meediapoliitilistes aruteludes ja oluliste regulatsioonidokumentide uuendamisprotsessis nii Euroopa Liidu kui Euroopa Nõukogu meediaga seotud institutsioonides. Aktiivselt osaleti (Peeter Sookruus, Andres Jõesaar, Hagi Šein) piiriülese televisiooni Euroopa konventsiooni uuendamisega seotud arutelus ja Euroopa Nõukogu meediapoliitika töörühmades.

Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio ühendamise ning Rahvusringhäälingu loomise protsess

Vastavalt Riigikogu poolt vastu võetud arengukavale algatas ringhäälingunõukogu ETV ja ER rahvusringhäälinguks ühendamise otstarbekuse uuringu (26. nov 2002, töögrupi juht Andres Jõesaar). Uuringu viis läbi **KPMG Estonia** uurimisrühm, selles osalesid paljud ringhäälingu asjatundjad Eestist, samuti tuntud inglise teleekspert David Lowen. KPMG uurimisgrupp esitas uuringu lõppraporti „**Ühtse rahvusringhäälinguorganisatsiooni moodustamise otstarbekuse uuring**” 28. okt 2003. Projekti lõppjäreluses peeti ETV ja ER ühendamist otstarbekaks. Ühendamise peatingimusteks seati tehnoloogiline ja majanduslik „hüpe”, uue ringhäälingumaja ehitamine ja varustamine tänapäevase digitehnoloogiaga, seda tagava riigieelarvelise finantseerimise oluline kasv lähitulevikus. Rahvusringhäälingu moodustamise kõige otstarbekamaks viisiks peeti ETV ja ER evolutsioonilist sulandamist uueks tervikorganisatsiooniks aastatel 2004–2007 (KMPG raport 2003:8)⁵⁵.

Järgnes valitsuse otsus Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) moodustamiseks vajalike tegevuste kava (nn *roadmap*) koostamiseks, mis esitati Valitsuse istungil 18. dets 2003. Ringhäälingunõukogu moodustas Eesti rahvusringhäälingu strateegia väljatöötamise töögrupi⁵⁶ (12. veebr 2004), mis esitas 1. mail 2004 valminud „**Eesti Rahvusringhäälingu arengustrateegia aastateks 2005–2008**” valitsusele, kultuuriministeriumile ja Riigikogu kultuurikomisjonile. Valitsus toetas ühtse avalik-õigusliku rahvusringhäälingu organisatsiooni moodustamist (15. juuni 2004, vastav seisukoht sisaldus tegelikult juba 2003. a võimule tulnud Res Publica, Reformierakonna ja Rahvaliidu koalitsioonilepingus). Kultuuriministeriumi juurde moodustati töögrupp, mis pidi 2004. a lõpuks välja töötama rahvusringhäälingu seaduse eelnõu⁵⁸.

Eelnõu koostamine võttis eeldatust rohkem aega. Valitsuskoalitsioonist (ennekõike Res Publica juhitud rahandusministeriumist) 2004. a algul lähtunud ideede kohaselt hakati looma mudelit, mis pidi põhinema rahvusringhäälingu infrastruktuuri ja tehniliste teenuste eraldamisele sisutootjatest. Eeldati, et tele- ja raadioprogrammide tootmiseks vajalike tehniliste, audiovisuaalsete ja

Tabel 25. ETV ja eratelekanalite saatemaht ja töötajad 2002–2005

ETV	2002	2003	2004	2005*
Teleprogrammi kogumaht (tundi aastas)	5863	6047	6167	6450
Omasaadete** kogumaht (tundi aastas)	3313	3098	2923	3156
Sh esmaesitused (tundi aastas)	1855	1741	1663	1657
Sh kordused (tundi aastas)	1458	1357	1260	1498
Omasaadete osakaal (%)	54,8	52,8	47,4	48,9
Hankesaadete kogumaht (esmaesitused + kordused; tundi aastas)	2172	2490	2977	3024
Koosseisuliste töötajate arv	385	400	397	406***
Eratelekanalid				
Teleprogrammi kogumaht (tundi aastas)	13560	14024	14576	?
Omatoodangu** kogumaht (tundi aastas)	2429	3698	5164	?
Omatoodangu osakaal (%)	17,9	26,4	35,4	?
Omasaadete** kogumaht (tundi aastas)	1642	2393	582	?
Omasaadete osakaal (%)	12,1	17,1	4,0	?
Koosseisuliste töötajate arv	101	97	98	?

* Plaaniline saatemaht.

** Omasaated on toodetud telejaama enda tehnilisi vahendeid ja personali kasutades; omatoodangu hulka kuuluvad omasaated, koostöösaated ja tellitud saated.

*** Seisuga 31. mai 2005.

Allikas: autori arvutused ETV ja statistikaameti andmete põhjal

infrastruktuuri alaste teenuste osutamiseks tuleks luua eraettevõtte või PPP (*public private partnership*) skeemi põhjal loodud ühisfirma.

Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) seaduse eelnõu esialgne tekst sündis tõsiste diskussioonide tulemusena ning valmis kultuuriministeeriumi töögrupis alles 2005. aasta märtsis. Protsessis tegi aktiivselt kaasa ringhäälingunõukogu juures tegutsenud ekspertgrupp.

Ringhäälingunõukogu ekspertgrupp seadis ETV ja ER ühendamise protsessi peamiseks eesmärgiks tänapäevase **meediaorganisatsiooni** loomise. Seadus pidi tuginema **kolmeastmelisele regulatsioonimudelile**, mis sidus süsteemseks tervikuks ERR üldised eesmärgid ja ülesanded, ERR lepingu riigiga, konkreetsete tegevustulemuste mõõtmise ja avaliku aruandluse.

Rahvusringhäälingu missiooni sõnastamisel võeti arvesse kümnendi jooksul Eesti ja Euroopa ringhäälingus toimunud arengut, teiste riikide kogemust ja valdkonna teadustöid. 1994. aasta ringhäälinguseaduse sõnastust avalik-õigusliku ringhäälingu eesmärkide ja ülesannete kohta muudeti põhjalikult. Seaduseelnõus kirjutati lahti rahvusringhäälingu sotsiaalkultuuriline **mandaat** (*remit*), mis rõhutas sotsiaalset sidusust, rahvuslikku identiteeti ja kohalikke väärtusi, demokraatliku kommunikatsiooniruumi loomist, mis teeniks info- ja mõttevahetust ning suudaks panustada eesti rahva ning tema keele ja kultuuri kestmisele läbi aegade.⁵⁹ Eelnõus nähti ette avaliku ringhäälingu **leping riigiga**, mis pidi tagama ERR stabiilseks arenguks vajaliku nelja-aastase finantsprojektsiooni. Ekspertide arvamuse kohaselt pidi leping sisaldama avaliku ringhäälingu kohustusi avalikes huvides tegutsemise, auditooriumi rahulolu ja ootuste täitmise, kvaliteetse programmi ning otstarbeka organisatsioonilise tegevuse tagamise kohta. Leping pidi sisaldama mõõdikuid ERR tegevuse tulemuslikkuse hindamiseks ning ette nägema viisi ringhäälingu avaliku aruandekohustuse täitmiseks.

Lisaks ERR kontseptsiooni ettevalmistamisele ja ERR seaduseelnõu väljatöötamises osalemisele tegeles ringhäälingunõukogu ka uue **ringhäälingumaja** ehitamiseks vajalike eelduste – asukoha, detailplaneeringu, ruumiprogrammi, hoone esialgsete ideekavandite ning ehituse finantseerimisskeemide läbitöötamisega. Poliitilisest tahtest johtuvalt kaaluti ETV ja ER varade baasil Ringhäälingumaja AS loomist, mille ülesandeks pidi saama uue Ringhäälingumaja ehitamine ja haldamine.

Valitsuskoalitsiooni vahetumise järel 2005. a kevadel ASi loomisest loobuti. Ka taanduti esialgsest kavatsusest ringhäälingu infrastruktuuride ja teenuste eraldamisest ja üleandmisest PPP mudeli alusel loodud äristruktuuridele.

2005. aasta kevadel takerdus ERR arengukava ja seaduseelnõu menetlemine uue koalitsiooni (Reformierakond, Keskerakond, Rahvaliit) loomise ja valitsuse vahetuse tõttu. Eesti Rahvusringhäälingu seaduse eelnõu menetlemine Riigikogus toimub tõenäoliselt 2005. a sügisel, Eesti Rahvusringhäälingu organisatsiooni loomine 2006. aastal.

Eesti Televisioon: uus identiteet

Kuigi 30. apr 2001 saavutatud konsensuslik lepe reklaami lõpetamisest avalikus ringhäälingus eeldas ETV rahastamisprobleemide laabumist, ei toonud selle leppe põhjal tehtud muudatus ringhäälinguseaduses enesega kaasa loodetud eesmärgikohast, stabiilset ja piisavat finantseerimist. Peamiselt ETV programmi poliitilise tasakaalustatuse küsimusele keskendunud diskussiooni järel kiitis Riigikogu 18. juunil 2002 „Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni arengukava aastateks 2003–2005” küll heaks, ent arutelu käik näitas, et poliitiline usaldus avaliku ringhäälingu vastu oli endiselt madal. ETV mainet oli halvendanud ka pikaleveninud kriis.

Vaatamata sellele, et avaliku ringhäälingu toetus ja seega ka võimalus kiiremaks arenguks jäi järgnevatel aastatel arengukavaga ette nähtust oluliselt väiksemaks (joonis 15), algas ETVs 2002. aastast, ETV juhatuse⁶⁵ uue esimehe **Ilmar Raagi** ametisseastumisest, otsustav pööre. ETV tuli välja Toomas Lepa aegsest kriisiseisundist. Siinkohal tuleb anda au Aare Urmile, kes esimesena püüdis seda teha, paraku ei jõudnud ta sihile. Algas sihiteadlik organisatsiooni ümberkujundamine majanduslikult efektiivselt tegutsevaks meediaettevõtteks. ETV juhatus (Ilmar Raag, **Jaanus Kõusaar** (sügiseni 2004) ja **Juhan Paadam**) saavutas aastatel 2002–2005 edu ETV kriisi ületamisel, majandusliku- ja programmalase tegevuse stabiliseerimisel, organisatsiooni tegevuse otstarbekuse ja efektiivsuse tõstmisel ja ETV maine parandamisel. Programm ja organisatsioon viidi kooskõlla ressursidega. 28. apr 2003 alustas ETV uue programmidirektorina tööd **Ainar Ruussaar**.

ETV lähenes märgatavalt avalik-õigusliku ringhäälingu põhimõtetele nii organisatsiooniliselt kui programmi ülesehituselt ja kvaliteedilt. Kui erakanalid tõmbusid pärast reklaami kaotamist ETVs kommertstelevisionile omastesse programmiraamidesse, tõi see selgelt esile avaliku ringhäälingu erisuse ja olulisuse. Eurovisiooni lauluvõistluse⁶¹ üliõnnestunud korraldamine 2002. a kevadel lisas tunnustust ja parandas ETV seisu. ETV avatus ja sidusus ühiskonnaeluga suurenes, kanali tegevus, kavatsused ja plaanid muutusid läbipaistvaks ja mõistetavaks, seda tänu nii arengukava avalikustamisele, aastaaruannete avalikkusele kättesaadavaks muutmisele (<http://www.etv.ee>) kui ka heatasemelise suhtekorraldus- ja teavitustööle. Alates 2002. a teisest poolest paranes ETV maine ühiskonnas tuntuvalt. Senine peamiselt negatiivsetest eeldustest lähtunud diskussioon avaliku ringhäälingu üle ja ETV eksistentsi kahtluse alla seadmine vaibus.

2002. aasta jooksul kujundas ETV juhatuse **uue arusaamise ETV identiteedist** ja sõnastas **ETVs missiooni ja visiooni**⁵¹ lähtuvalt avaliku telekanali tegevuse kaasajast eesmärkidest. Varasemate aastate funktsionaalne käsitlus ringhäälinguorganisatsioonist (informeerida, harida, lahutada meelt) asendati väärtuskeskse lähene misega, ETVd hakati määratlema laiemalt, mitte lihtsalt kui programmi tootjat ja edastajat, vaid kui **meediaorganisatsiooni**, mille tegevuse tulemuseks on **mõju** avaldamine ühiskonnale. Uus ideestik nägi ETVd kui kõige jälgitavamat ja usaldusväärseimat Eesti avaliku arvamuse kandjat, kui meediaorganisatsiooni, mille peamiseks strateegiliseks eesmärgiks on **hoida ja arendada elu Eestis**.

ETV käsitlemine meediaorganisatsioonina tähendas ülesannet saada kommunikatsiooni- ja kultuuriorganisatsiooniks, mis leiab väljundi erinevates meediakanalites selleks, et toetada ühiskonna ja rahvuskultuuri arengut. Nende eesmärkide realiseerimise teede ja vahendite valikul seati põhiväärtusteks **uuenduslikkus, sõbralikkus, kodanikuvastutus ning professionaalsus**.

ETV nägi ennast kui avatud ja loomulikkult väljundit ühiskondlikule arutelule kõigis olulistel eluvaldkondades. Seati eesmärgiks olla eelispartner kõigile Eesti kultuuri- ja haridusorganisatsioonidele. ETV identiteedi osaks peeti ka vastutust meedia professionaalsete standardite hoidmise eest Eestis ja eesti kultuuriruumis püsiväärtust omavate teoste loomine.⁵¹

Struktuuri, juhtimist, tootmiskorraldust ja töösuhteid täiustades muutus ETV üha enam kaasajaks efektiivselt töötavaks organisatsiooniks. Kui 2001. a oli ETV veel 5,4 milj krooniga kahjumis, siis 2002. aruandeaasta tulem oli juba positiivne (12 miljonit EEK). ETV suutis end finantsiliselt stabiliseerida, tasuda võlgnevusi ja laene ning korrigeerida laenude maksegraafikuid. Positiivne oli ka 2003. ja 2004. aasta majandustulem (vastavalt 11,2 ja 1,6 milj EEK). Juhatuse suutis organisatsiooni otstarbekalt ja tulemuslikult majandada. Selleks tuli siiski teha olulisi mõõndusi: programmi mitmekesisus ja pikemaajalise väärtusega toodang jäi soovitud väiksemaks, tehniline arengutempo ja töötasude tõus aeglustus.

Mindi üle projektipõhisele tootmissüsteemile, 2004. aasta algul rakendus organisatsioonisisene tootmisvahendite ostu-müügisüsteem, mis tagas tootmisvahendite efektiivsema kasutamise ja kulude paindlikuma juhtimise. 2005. a alguses algas moodsa programmi planeerimistarkvara juurutamine. 1. aprillil 2005. a mindi peaproductsentide süsteemilt üle programmitellijate süsteemile, valmistati ette tootjate tulupõhise süsteemi rakendamist.

Hakkas muutuma **omatoodangu** struktuur (kanali omatoodanguks loetakse nii isetoodeid, tellitud kui ka koostöösaateid). 2003. aasta omatoodangust tehti ETVs vaid 65%, ülejäänud telliti Eesti sõltumatutelt tootjalt (27,7%) või tehti nendega koostöös. 2004. aastal tootis ETV omasaadete mahust ise 68%. Sõltumatute tootjate panuse suurendamist takistasid ennekõike käibemaksuga seotud probleemid. Samas hakkas ETV panustama Eesti mängu- ja dokumentaalfilmide tootmisse.

Tehnilistest uuendustest lõppes 2002. aasta sügisel ETV saatjate üleviimine stereohelile. 2003. a kevadel avati **ETV uus tehniline keskus** (endine pärines aastast 1970), mis võimaldas edastada ka digitaalset telepilti (projekteerijate juht **Erki Järvi**). ETV edukaid rahvusvahelisi (ja suuremahulisi tehnilisi) projekte (Eurovisiooni lauluvõistluse ülekanne, Otepää suusatamise MK etappide ülekanne) juhtis edukalt ETV tehnikadirektor **Tarmo Krimm**, kelle väljapaistvad oskused ja teadmised viisid ta edaspidi tööle EBUSse (18. aug 2003). 2004. a suvel hakati lisaks videolindile (esialgu saadete reklaamis) kasutama ka lindivaba failipõhist tootmistehnoloogiat, rakendati uus IBM server.

2004. aasta lõpus võeti sihiks suured tehnoloogilised projektid, mida plaaniti realiseerida vastavalt rahalistele

võimaluste: **digiteerida** kogu tootmisprotsess ning luua ETVs **failipõhine tootmiskeskond**, alustada analoogvideomaterjalide arhiivi digiteerimist, luua uus uudiste infosüsteem, luua tehniline valmisolek kahe programmi väljastamiseks, ETV teise kanali käivitamiseks ja mõlema kanali programmi edastamiseks ka maapealse digitaallevis.

Üleminek Betacam SP formaadilt DVCam digitaal- tehnoloogiale algas uudistetoimetusest, 2004. a alustati üleminekut XDCAM formaadis digitaalsetele võttekaameratele ja videosalvestusseadmetele (kogu Betacam SP tehnika kavatsetakse välja vahetada 2007. aastaks).

ETV pluss turustas DVD ja VHS-kandjatel kanali omatoodangut. Plaatidele ja kassetidele jõudsid tele- ja lastelavastused, telefilmid ja haridussaadet. ETV-plussi käive oli 2004. a 2,3 miljonit krooni.

2003. aastal taasavati ETV **Brüsseli korrespondendipunkt** (Indrek Treufeldt) ja 2005. aasta alguses korrespondendipunkt **New Yorgis** (Neeme Raud).

Algasid ETV meediakonverentsid (2003. a „Kuidas ära tunda sõltumatust“, 2004. a „Üksikisik versus meedia“, 2005. a „Saba liputab koera?“), mis tugevdas ETV juhtrolli televaldkonna sisuliste standardite seadjana.

Digitaalsete kommunikatsioonivahendite areng lõi eeldused ringhäälingu- ja telekommunikatsioonifirmade ühisprojektideks ning veebiväljundite kasutamise ETV eesmärkide täitmiseks. 2004. aasta lõpuks oli ETV käivitanud neli veebiväljundit, mis toetasid programmi tootmist ja turustamist. 2003. aastal alustas tööd Elioni ja ETV ühine Interneti-televisiooniportaal **ITV (Internetitelevision)**, mis hakkas edukalt pakkuma ETV digiteeritud arhiivisaateid Internetis (<http://www.itv.ee>). ETV koduleheküljel www.etv.ee laiendati programmi ja organisatsiooni tutvustamist. 2004. a algusest alustati seal ka *online*-uudiste edastamist, mis muutis kodulehe kiiresti oluliseks uudisteallikaks (*online*-uudised on kavas välja arendada ööpäevaringseks uudistekanaliks). Internetilehekülge kasutatakse ka ETV avaliku aruandekohustuse täitmiseks. 2004. a augustist toetas spordisaateid ka spordiudiseid pakkuv Internetiportaal <http://sport.etv.ee>. Koos ERiga avati 2005. a suvel lasteportaal www.meieoma.ee.

Rahvusringhäälingu loomisele orienteerunud ETV uusimad eesmärgid kajastusid „Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni arengukavas aastateks 2006–2008“ (koostatud dokument kandis nime „Eesti Rahvusringhäälingu

arengukava aastateks 2006–2008“⁵⁷), mis esitati Riigikogu kultuurikomisjonile 21. märtsil 2005. ETV seadis sihiks ööpäevaringse uudistevalve **ETV 24** (uudised internetis ja teletekstis) käivitamise 2005. aasta sügisest, samuti kavandati ETV teise programmi (**ETV 2**) loomine, esialgu kaabelvõrgus ja hiljem digitaallevis.

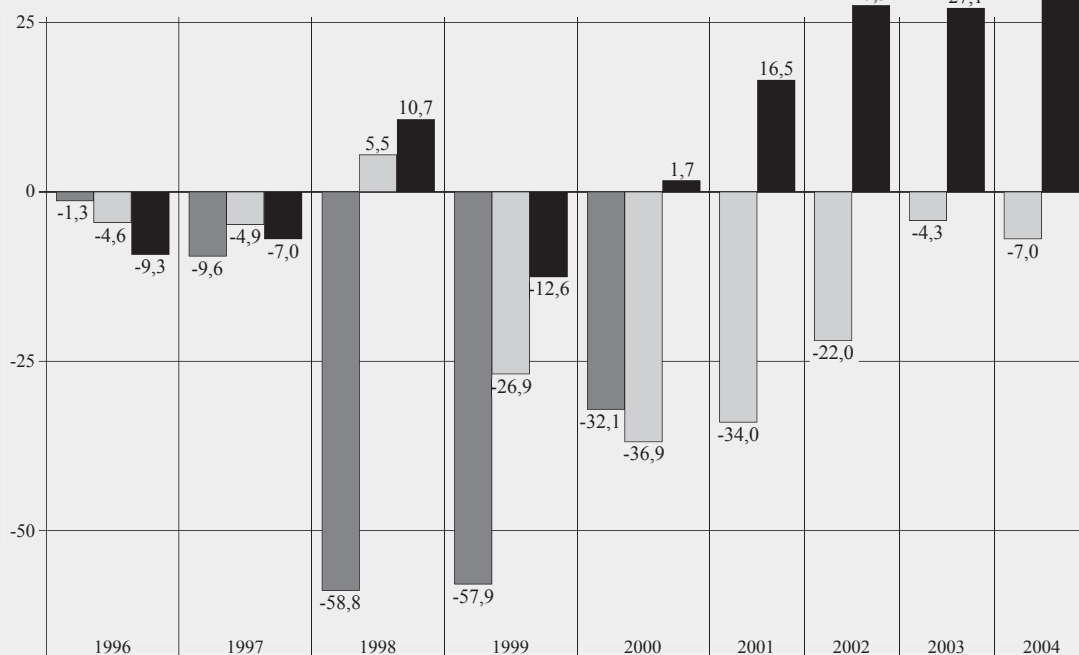
Järjekindalt parandati sise- ja väliskommunikatsiooni, uuendati logo, identiteedi- ja ekraanigraafikat.

Sel arenguperioodil valmis teede- ja sideministrierumi juures tegutsenud töörühmas digitaalringhäälingu arendamise kontseptsioon. Digitaalringhäälingule üleminek kavandati hiljemalt 2015. aastaks, mille valitsus ka heaks kiitis (15. juuni 2004). Telekommunikatsioonifirma Levira alustas **maapealse digitaaltelevisiooni (DDT) pilootprojekti** mais 2004, mille esimesel etapil osales ka ETV (rahaliste vahendite piiratuse tõttu loobus ETV oma programmi digitaalsest edastamisest 1. veebruarist 2005).

Vaatamata paljudele positiivsetele tulemustele ei olnud juhatuse esimehe Ilmar Raagi ringhäälingunõukogule tehtud kokkuvõtte 2003–2005 aasta arengukava täitmisest kuigi helge⁶⁸. Sellest loeme: „Eesti Televisiooni arengukava 2003–2005 menetlemine tervikuna näitab Eesti Vabariigi haldussuutmatust käituda demokraatliku riigi tsiviilühiskonna vaimus. Eesti Vabariigi Riigikogus mais 2002. aastal vastu võetud „Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni arengukava aastateks 2003–2005“ sätestab, et see dokument peaks sisuliselt toimima kui **ühiskondlik kokkulepe**, kus ringhääling võtab kohustusi ühiskonna ees ja riik garanteerib vahendeid nende kohustuste täitmiseks. (...) Kokku finantseeriti ETVd kolme aasta jooksul 340 miljonit krooni väiksemas mahus, kui Riigikogu saadikud selle heaks kiitsid. Eraldamata 340 miljonist jäi 182 miljonit puudu programmi tootmisest ja 121 miljonit investeringutest. (...) Eesti Televisiooni staatuses on endiselt vastuolu avalik-õigusliku organisatsiooni õigusfilosoofilise eesmärgi ja selle reaalse rakendamise vahel. Omamata seadusega tagatud sõltumatuse garantiid sõltumatu ja stabiilse finantseerimise näol, on meil **vormiliselt tegemist pigem riigi- kui avalik-õigusliku televisiooniga**. Selle järelusega asub Eesti rahvusliku meediapoliitikaga demokraatia arengus piiratud demokraatiaga maade hulka ja arengukava suurimaks ebaõnnestumiseks oli suutmatust vastu võtta uut rahvusringhäälinguseadust.

Joonis 16. Eratelekanalite majandustulemused 1996–2004

Milj krooni

* Autori arvutused statistikaameti andmete põhjal.

■ TV1   □ Kanal 2   ■ TV3

Allikas: Äriregister

Samal ajal juhindub ETV igapäevases tegevuses siiski **sõltumatu avaliku huvi** eesmärkidest. 2002. aastal vastu võetud arengukava positiivseks mõjuks oli väärtuselise paradigma muutus, millega senine tegevuse kommertsloogika asendus avaliku huvi loogikaga ja teisest küljest organisatsiooniliselt asendus ühe meediumi keskne mõtlemine horisontaalse integratsiooni keskse mõtlemisega, kus tähelepanu keskpunktis ei ole mitte üksiku saate tootmine, vaid ühe tervikliku sõnumi vormimine ja kanaliseerimine kõikides võimalikes meediumites. Kuna ETVd määratleti selles arengukavas Eesti-keskse televisioonina, siis kuulub suurimate ebaõnnestumiste hulka eestikeelsete saadete esmaesituste vähenemine. Vastavalt arengukavale pidi aastal 2003 eetris olema 2061 tundi uut eesti saadet. Tegelikult oli 1716 tundi. 2004. aasta plaan oli 2041 tundi, aga tegelikult oli 1663 tundi. 2005 aasta plaan oli 2053 tundi, aga tegelikult on 1658 tundi. Struktuurselt oli eelkõige halvatud eesmärk toota püsiva eetriväärtusega saateid, mis oleksid osa Eesti kultuurist ka aastakümnete pärast.”

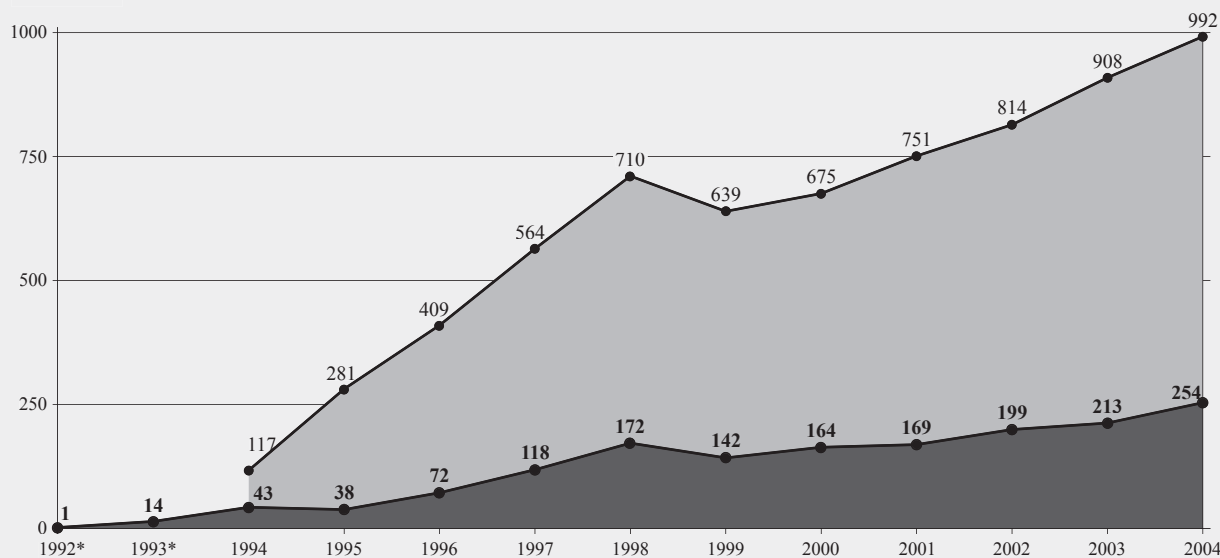
Eratelevisioon: kasumliku teletööstuse poole

TV3 ja Kanal 2 tegevusruum muutus pärast reklaami väljaviimist ETVst ja TV1 tegevuse lõppemist stabiilsemaks, Eesti telereklaamiturug jagunes nüüdsest kahe kanali vahel. Kanalite majandustulemused hakkasid paranema, seda eriti liidriseisus TV3-l. Telejaama tegevuskasum oli juba 2001. a märkimisväärne (üle 16 milj krooni) ning see suurenes kiiresti ka järgnevatel aastatel, Äriregistri andmetel oli TV3 tegevuskasum 2003. a üle 27 milj krooni ja 2004. a ligi 35 miljonit krooni (vt joonis 16). Paraku ei võimaldanud teleturu piiratud maht, keskmiselt 10%line aastane kasvutempo (vt joonis 17), teravad konkurentsitingimused ja vaadatavuselt teise telekanali staatus Kanal 2-l samaaegselt TV3ga suuremat majandusedu saavutada. TV3 sai erakanalite reklaamitulust reeglina 60%. Siiski oli Kanal 2 kahjum neil aastatel mitmeid kordi väiksem eelmise perioodi

Joonis 17. Meedia- ja telereklaami turu maht Eestis 1994–2004

Milj krooni

* Meediareklaamituru kogumahu kohta andmed puuduvad.

■ Meediareklaamituru kogumaht   ■ Telereklaamituru kogumaht

Allikas: Emor

kahjumitest. Kui 2002. a oli Kanal 2 veel 22 miljoniga kahjumis, siis 2003. a oli see vaid 4,3 milj krooni ja 2004. aastal 7 milj krooni. Kanal 2 omakapital oli 2004. a lõpu seisuga negatiivne, mistõttu omanik Schibsted Print Media AS oli sunnitud tegema 2005. a täiendava sissemakse ettevõtte aktsiakapitali. Kahe erakanali üheaegseks majanduseduks oli tururessurss veel liiga väike.

17. dets 2003 tõstis Riigikogu erakanalite ringhäälinguloo tasu. Üleriigilise ringhäälinguloo tasu tõsteti alates 2005. a 15 milj kroonilt aastas 20 milj kroonini, millele alates 2006. aastast lisandub igal aastal 1,25 milj krooni eelmise aasta tasu määraga võrreldes. Paraku puudub otseseos erakanalite tulude suurenemise ja avaliku ringhäälingu riigieelarvest finantseerimise kasvu vahel, kuigi see oli 2001. aastal tehtud meediapoliitilise kokkuleppe oluline osa.

Kogu perioodi jooksul teravnes erakanalite konkurents. Tulude ja osakaalude võidujooksus suurendati pidevalt telekanalite ööpäevase programmi mahtu, mis

ületas 20 tunni piiri. Hakati investeerima suveprogrammi, et saada soodsam eetripositsioon sügisel ja mitte kaotada hooaja „stardis”. Programmuuendused muutusid pidevaks, sarjade ja projektide asendamissagedus kasvas.

TV3 seni ülekaalukas vaatajaedu hakkas väheneb. 2004/2005 telehooaja algul hoogustus konkurents eriti, Kanal 2 alustas väga aktiivselt uute sarjadega ja agressiivsete programmeerimisvõtetega. Hooaja algul tundus, et Kanal 2-l on eeldusi TV3 auditooriumi osakaalus isegi edestada. Aktiivse programmuuendusega õnnestus TV3-l siiski liidripositsiooni hoida, kuid Kanal 2 lähenes vaadatavuselt TV3-le. 2004/2005 hooaja vaadatavuses 2003/2004 hooajaga võrreldes võitis Kanal 2 küll vaid 2 protsendipunkti, ent TV3 kaotas eelmise telehooajaga võrreldes kokku üle 15 protsendipunkti.

Tabel 26. ETV ja eratelekanalite programmi struktuur 2004

	Tunde			Osakaal programmi mahust (%)	
	Kanalid kokku	ETV	Eratelekanalid	ETV	Eratelekanalid
Uudised	1322	542	780	8,8	5,4
Publitsistikasaated	561	411	150	6,7	1,0
Elusaated	1229	579	650	9,4	4,5
Sport	816	555	261	9,0	1,8
Haridus	60	60	–	1,0	–
Infomeelelahutus	1238	865	373	14,0	2,6
Kultuuri- ja teadussaated	563	314	249	5,1	1,7
Ususaated	77	77	–	1,2	–
Muusikaesitused	560	375	185	6,1	1,3
Meelelahutus	2927	192	2735	3,1	18,8
Lavastuslikud saated	8824	1928	6896	31,3	47,3
Reklaam	1391	–	1391	–	9,5
Programmi reklaam	832	269	563	4,4	3,9
Otsepakkumine	327	–	327	–	2,2
Muu	16	–	16	–	0,1
Programmi kogumaht	20743	6167	14576	100	100

Allikas: statistikaamet

Sõltumatute produtsentide sektoris jätkus selgimise ja stabiliseerumine. Erakanalid loobusid oma-saadete tegemisest oma koosseisuliste töötajate ja oma stuudiotehnikaga, „peamaja” teha jäid peamiselt vaid uudiste- ja spordisaated. Filmi- ja videofirmade poolt Eesti telekanalitele toodetud saadete ja filmide maht kasvas kiiresti, 2002. a oli see 1350 tundi, 2003. a 2565 tundi ja 2004. a juba 5538 tundi (vt lisatabel 2). Peamiselt olid need meelelahutusliku iseloomuga saated ja sarjad.⁶³ Sõltumatus produtsendisektoris tegutses mitukümmend firmat, sh 3–5 suuremat ja 10–15 väiksemat. Põhitegijad olid **Filmimees** (asut 1995; Raivo Lugima), **OÜ Eetriüksus** (kaubamärk Ruut, Kiur Aarma, Tõnis Haavel, Monica Vichmann, Kaupo Karelson, Rando Pettai, hiljem ka Artur Talvik ja Tiit Pruuli), **Balti Video** (asut 1995; kaubamärk „BEC”, Raivo Suviste), **AA Vision Studio** (asut 1997; Aarne Kraam), **NBN** (asut 2001; Northern Broadcasting Network, Margus Malm, Villem Tarvas, Meelis Rein, Indrek Šeiko, Raivo Rimm jt),

OÜ Gordon Grupp (asut 2002; Teet Margna), **Bestever OÜ**, **OÜ Free Studio** (Tiina Park), **Motionheads** (Toomas Ili), **Starlight Agency** (Raoul Suvi), **OÜ Vesilind** (Riho Västriku), **F-Seitse** (Reet Sokmann), **OÜ Videomedia** (Toomas Lepp).

Programmid

Eetriaaja müügi lõppemine ETVs mõjutas oluliselt telesektori edasist programmiarengut. ETV-le andis uus olukord võimaluse võtta kindlam suund avalik-õiguslikule programmiehitusele. Reklaamist sõltumatu saatevõrk joonistas alates 2002/2003 hooajast välja programmi valdkondliku, temaatilise ja žanrilise erisuse ning põhimõttelise erinevuse ühiskondliku ja sotsiaalkultuurilise orientatsiooniga avalik-õigusliku ETV ja erakanalite vahel, kes arendasid meelelahutuslikku

Tabel 27. ETV ja eratelekanalite meelelahutusliku programmi struktuur 2004

	Tunde			Osakaal programmi mahust (%)	
	Kanalid kokku	ETV	Eratelekanalid	ETV	Eratelekanalid
Meelelahutussaated kokku	2927	192	2735	3,1	18,8
Telemängud	574	83	491	1,3	3,4
Televõistlused ja -viktoriinid	346	1	345	~0,0	2,4
Show'd, huumor, satiir	388	58	330	0,9	2,3
Talk-show'd	316	50	266	0,8	1,8
Muud meelelahutussaated	1302	–	1302	–	8,9
Lavastuslikud saated ja filmid kokku	8824	1928	6896	31,3	47,3
Sari- ja seeriafilmid	4577	587	3990	9,5	27,4
Kinomängufilmid	2436	633	1803	10,3	12,4
Situatsioonikomöödiad	476	96	380	1,5	2,6
Animatsioon	928	298	630	4,8	4,3
Telemängufilmid, teleteater	351	262	89	4,2	0,6
Sõnalised teatrietendused	32	32	–	0,5	0
Muud lavastuslikud saated	24	20	4	0,3	0,03
Meelelahutusliku programmi kogumaht	11751*	2120	9631	34,4	66,1

* Osakaal ETV ja eratelekanalite kogu programmi mahust 56,7%.

Allikas: statistikaamet

programmistruktuuri. Eriti selgelt avaldub see erisus nii üldiste programmistruktuuride kui ka faktipõhiste ja lavastuslike saadete osakaalu võrdluses ETV ja erakanalite programmis (vt joonised 14 ja 18, tabelid 26 ja 27).

Vastavalt oma missiooni- ja visioonikuvandile ja arengukava eesmärkidele positsioneeris ETV end rohkem kui varasematel aastatel sotsiaalset probleemistikku kajastava meediakanalina, mis eristuks märgatavalt meelelahutuslikust meediast. Seati sihiks kvaliteetajakirjanduse arendamine, pikemaajalise arhiiviväärtusega ja korduva kasutamiseväärtusega programmi mahu suurendamine kultuuri- ja elusaadete valdkonnas.

Programmilooma põhimõtteks oli eristumisstrateegia süvendamine: oluliseks peeti täita sotsiaalselt ja kultuuriliselt ärksate eestimaalaste vajadusi ning suurendada programmi sotsiaalset tähenduslikkust, olla jälgitavuselt esimene telekanal Eestis (mis ka õnnestus, vt lisatabel 11) ning kõrgharidusega eestlaste eelistatuim telekanal, säilitada ajakirjanduslike programmide maht.

Tehti otsustavaid programmipoliitilisi samme: parima vaadatavuse ajale planeeriti igal argipäeval lastesaade (erakanalitel tippajal lastesaateid ei olnud), kogu enne kella 21.00 eetrisolev programm pidi olema sobilik vaadata ka lastele, programmi ei võetud tõsielusarju (*reality-TV*) ega päevaaja draamat ehk nn seebioopereid jm. Sel perioodil suurenes järjepidevalt saateliikide ja teemavaldkondade arv, mille **ainutegjaks Eesti telemaastikul oli ETV** – tantsukunsti saate, süvamuusikatunni, maaelusaate, vanurite saate, välispoliitkarubriigi, oma-omaise loodussaate, Lõuna-Eesti keelse-meelse saate kõrvale tulid veel kultuuriuudiste saade, poliitikateemaline, diskussioonisaade, lavastuslik lastesaade.

Uueks ilminguks programmi üha kasvavas kultuuri- sõbralikkuses oli osalemine omamaistes mängu- ja dokumentaalfilmiprojektides kaastootjana või litsentsi eelostjana. Juba 2003. aastal käivitus huvitavaid tulemusi andnud projekt „Eesti lood” koos Eesti Filmi Sihtasutusega, kus ETV kaasfinantseeris 12 dokumentaalsaadet

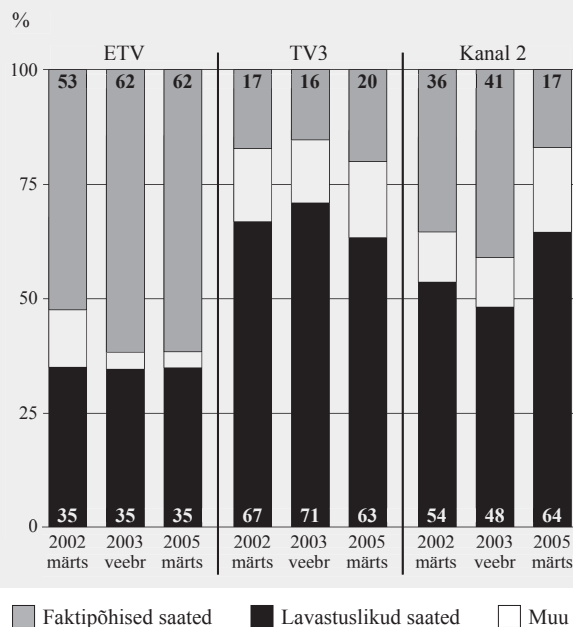
tootmist. Tellimust „Eesti lugudele” uuendati ka järgnevatel hooaegadel. 2004. aastal investeeriti filmitootmisse ja näitamisdiguste omandamisse 5,3 miljonit krooni. ETVs valmis kaks täispikka telefilmil „Kohtumine tundmatuga” ja „August 1991” ning dokfilmid „Surnupealu sõdurid” ja „Häiritud aastad”. Sõlmiti lepingud veel kolme mängufilmi ja seitsme dokumentaalfilmi tootmiseks.

Seega nägi ETV uuel arenguetapil oma missioonilise kohustusena teadlikult vastu astuda domineerivatele meediatrendidele, „mis näitasid eratelekanalite, eraradiojaamade ja tabloidse trükiajakirjanduse mõjuvõimu kasvu Eestis. Pikemas perspektiivis tähendab see vaatajahoiakute muutumist ühiskonnas, sest üha suurem hulk inimesi kohaldub kas või alateadlikult madalaima, ühise nimetaja järgi joonduva meediaga. See aga loob fooni ühiskonnas toimuvatele avalikele debattidele, seades ETV-le ülesandeks võidelda mitte ainult vaatajanumbrite pärast, vaid ka vaataja väärtushinnangute eest” (ETV 2004. a majandusaasta aruandest).

Kommertsivaba programmistrateegia ei võimaldanud loomulikult märkimisväärset hüpet kanali vaadatavuses, „puhtalt” avalik-õigusliku programmiga ei olnud suure osakaalu saavutamine reaalselt võimalik, samas ei olnud aga kõrgete reitingute püüdmine olulisemate sotsiaalkultuuriliste sihtide kõrval enam ETV-le ka omaette eesmärgiks. ETV 2004/2005 aasta telehooaja keskmine osakaal kogu auditooriumi vaatamisajast oli 18%. TV3 ja Kanal 2 peamiselt meelelahutusliku kommertsprogrammiga saavutatud vastavalt 22,4% ja 19,6% kõrval tuleb seda lugeda heaks näitajaks (vt joonis 20). Eestlaste vaatamisajast olid need näitajad vastavalt: ETV 26,3%, Kanal 2 28,7% ja TV3 32,9% (vt joonis 21).

Koos programmisuunitluse märgatava eristumisega kommertskanalitest hakkas paranema ka ETV omaksvõtt auditooriumis, kanali positsioon ja prestiiž, ETV imago muutus soojemaks ja vaatajakessemaks. ETVs moodustati **laiendatud programminõukogu**, mis suurendas ETV sidusust kultuuri- ja meediaringkondadega.⁶⁰ Kasvas **ETV usaldusväärsus** – uuringukeskuse Faktum 2005. a märtsis läbi viidud elanikkonna küsitlusest selgus, et ETVd peab usaldusväärseks 77% Eesti elanikkonnast ja 82% eestlastest (ER vastavalt 72% ja 77%), millega ETV ja ER kuulusid koos piirivalve, Vabariigi Presidendi, Eesti Panga, Kaitseväge ja politseiga riigi usaldusväärseimate institutsioonide hulka; viimati mõõdeti ETV usaldusväärssust nii kõrgena (73%) 1997. aastal.

Joonis 18. Faktipõhiste ja lavastuslike saadete osakaal Eesti telekanalite programmis 2002–2005

Allikad: Hanna Šein 2002; Rajaleid 2003; Sule 2005

Samal ajal tähendas telereklaamituru koondumine kahe erakanali kätte põhimõttelist **käigumuutust TV3 ja Kanal 2 programmistrateegias**. Varasematel aastatel oli erakanalite püüe saavutada žurnalistlik tõsiseltvõetavus, programmi funktsionaalne sarnasus ja võrreldavus ETVga olulisemates programmivaldkondades üks viise marginaliseerida ETVd ringhäälingupoliitilises diskussioonis, mille kaugem eesmärk oli reklaami keelamine ETVs. Omasaadete mitmekesisust peeti selles oluliseks argumendiks. Eesmärk oli nüüdseks saavutatud, erakanalite programmi „avalikõiguslikustamiseks” polnud enam põhjust. TV3 ja Kanal 2 võisid jätta kanali ajakirjandusliku prestiiži uudiste kanda ning panna kogu muu programm tööle peamiselt auditooriumi maksimeerimise, seega peamiselt meelelahutuse heaks (vt tabel 27).

Vaatajaskonna käitumine ja auditooriumiuuringud kinnitasid selgelt, et enamuse eelistused kaldusid üha enam meelelahutusliku või meelelahutuslike elementidega programmi, üldhuvisaadete ja kergelt „tarbitavate”

formaatide poole. Turunõudlusega kohanev atraktiivne ja interaktiivne kommertstelevisioon, tõugatuna tagant üha teravnevast konkurentsist käsitles auditooriumit enne-kõike kui tarbijaid, pealtvaatajaid, mängijaid, õppijaid, olles ise tarbimistrendide aktiivne kujundaja. Turuhõivamise võimalused tuli täielikult ära kasutada ja sellele erakanalid oma tegevuse ka allutasid. Programmisuunitlus, teemavalik ja -käsitlused, hankevalik ja orientatsioon kanali osakaalu suurendavate sihtauditooriumite maitsele muutus äärmiselt ratsionaalseks.

Valdkonna- ja žanrivalik näitas **formaaditeleviisiooni** esiletõusu. Klassikalisele telesarjale omane rõhuasetus ühiskondlikult olulise teema, probleemi või protsessi arengu ja seoste jälgimisele asendus kindla, läbi-proovitud, efektiivse käsitlusemudeli ja skeemi harjumuspärase, kiire ja kontsentreeritud kordamisega. Erakanalid vähendasid ajakirjandusliku ja publitsistliku programmi miinimumini (vt tabel 26). Meelelahutuslikud, elulaadilised, lavastuslikud, *infotainment*-tüüpi saateformaadid ühtlustusid, kanalitesse tekkis palju sarnase struktuuriga saateid, teleajakirju, tõsielusarju ja mängu, kriminaalsarju, paroodiaid, reisisarju, dokumentaalseriaale; eristuda püüti pigem käsitluslaadi ja vormi ning saateid tegevate ekraanipersonoonide kaudu.

Televalkonna ja programmiarengu stabiliseerumise perioodil hakkas toodangumalle üha enam kujundama sõltumatu produtsendisektor, kust erakanalid hankisid oma toodangu põhiosa. Kanalid asetasid end üha enam telliva ja edastava organisatsiooni rolli. Nad kujundasid oma programmikontseptsiooni, määratlesid sihtauditooriumid ja reklaamimüügi mahu ning valisid ja sobitasid selle vastavalt programmi, säilitades kanali eesmärkide täitmist tagava toimetuskontrolli kohalikust produtsendisektorist hangitava toodangu üle. Lihtsamalt öeldes: telemasinavärk läks paika, teleasjad muutusid tegevuskeskonnaga ühismõduliseks. Tagantjärele on näha, kui keerukas, vastuoluline ja aeganõudev oli ligi kümme aastat kestnud tee selle loomuliku seisundini.

Niisiis kujunes aastatel 2002–2005 välja loomulik tasakaal kahe programmitüübi vahel. ETVd iseloomustas süüvimine avalik-õigusliku televisiooni olemusse, programmi enamiku toetumine faktile, dokumentaalsele materjalile ja informatsioonile. Eraringhääling orienteerus valdavalt emotsioonile, meelelahutusele. Nagu näitasid Concordia Ülikoolis 2002., 2003. ja 2005. a tehtud valikulised programmuuringud (Hanna Šein 2002,

Kiil 25. "Eesti Telefilmi" tuntumad tegijad

Olev Anton, Andres Arnover, Ene Arumaa, Vello Aruoja, Virve Aruoja, Külli Austrin, Heini Drui, Endel Haasmaa, Ines Heibre, Evald Hermaküla, Heidi Jakobson, Kalju Jõekalda, Maie Jõgi, Marianna Kaat, Helle Kalda, Emilia Kanne, Kadri Kanter, Vladimir-Georg Karassev-Orgussaar, Rein Karemäe, Tõnis Kask, Maie Kerma, Sulev Keedus, Hergo Kressa, Liina Kullas, Salme Kõrvemann, Harri Loit, Irene Lään, Elmo Lööve, Margit Maran, Rein Maran, Tõnu Mikk, Anton Mutt, Märt Müür, Olav Neuland, Sulev Nõmmik, Edvard Oja, Gunnar Okk, Külliki Otsa, Aino Paemur, Valdo Pant, Tatjana Putnik, Mati Põldre, Helme Rattas-Siider, Ülo Raudmägi, Harri Rehe, Jaan Ruus, Kaie-Ene Rääk, Agne Sander, Riina Sippol, Reet Sokmann, Mark Soosaar, Erkki Sulane, Merike Sule, Dorian Supin, Andres Sööt, Hagi Šein, Jüri Tallinn, Tõnu Talpsep, Mati Talvik, Hille Tarto, Aare Tiisväli, Jaan Tooming, Hasso Vahi, Edda Veski, Enn Vetemaa, Illis Vets, Reet Vets, Ülo Vinter jt

Vt veel ka filmimonteerijad, valgustajad ja helirežissöörid kiilus 20

Tarmo Rajaleid 2003; Maia Sule 2005), toimus sel perioodil kolme kanali programmiprofilide tähelepanuväärne eristumine: ETVs domineeris ajakirjanduslik programm, rahvusvahelise teleketijaamana oli TV3 suuremas osas hankel baseeruv ülimeelelahutaja ja Kanal 2 valdavalt meelelahutusliku orientatsiooniga kanal, mis sünteesis nii ETV kui TV3 elemente, ent edastas ka mitmekesisemat eestikeelset programmi. Alles 2004/2005 hooajal lähenes Kanal 2 programm märgatavalt TV3 mudelile (vt joonis 18).

Konkurentsi tugevnedes hakati kiiremini vahetama sarju, vähese vaatajaedu puhul võeti saated kiiresti eestrist maha, seda eriti alates 2004/2005 telehooajast. Uusi saateprojekte hakati intensiivselt tutvustama ja turustama pressis. Kui varem tehti oluline osa programmiuendustest hooaja algul, siis nüüd muutusid programmiuendused sagedasteks ka hooaja sees. Nende muutustega kaasnes võimalus koondada tähelepanu uutele saadetele. Paljude sarjade, eriti reaalsusmängude kangelaste „eel- ja järelmüüki” aitas aktiivselt teha tabloidpress, kes kasutas „lootskalana” ära telekanalite kommertsliku ambitsiooni ja ärihuvid.

TV3 ja Kanal 2 programmikonkurents tugevnes eriti 2004/2005 telehooajal, mil hakati rakendama väga teravaid vastuprogrammeerimise võtteid (vt ka Hansson 2002). Kõik telekanalid hakkasid üha suuremas mahus tootma programmpromotsiooni.

Kiil 26. “Aktuaalse kaamera” ja spordiudiste tegijad 1956–2005

Ott Aaloe, Juhan Aare, Raik Aarma, Asra Abel, Tiina Abel, Leo Aisenstadt, Arni Alandi, Kadi Alatalu, Tatjana Aleksandrova, Ain Allas, Kertu Allas, Katrin Allika, Arnold Altmäe, Arvo Antsman, Jaan Anvelt, Astrid Arak, Artur Aukon, Maire Aunaste, Aivo Barbo, Jüri Belov, Peeter Biider, Vladimir Bogatkin, Maia Burlaka, Ija Eberlein, Jaak Eelmets, Henri Eelsaare, Peeter Eelsaare, Malle Eelsaare, Andrus Eesmaa, Enn Eesmaa, Sirje Eesmaa, Mall Eha, Epp Ehand, Vahur Einsild, Are Eller, Vahur Eller, Tõnis Erilaid, Olav Everst, Jevgenia Garanža, Ago Gaškov, Gennadi Gramberg, Artur Granström, Aivar Grünberg, Natalia Gurovits, Endel Haasmaa, Annika Hanson, Rein Hanson, Jevgenia Haponen, Reet Harkmaa, Ljudmilla Harlamova, Maiken Hass, Alari Heinla, Lembit Heinmaa, Valdur Himbek, Kadri Hinrikus, Tamara Huik, Priit Hummel, Liivia Innos, Pavel Ivanov, Tiina Jaakson, Olev Jaksi, Heino Jallai, Tarvo Jammer, Ene Jermakov, Rein Joamets, Simon Joffe, Roald Johannson, Kalju Johanson, Margus Johanson, Tiina Joosu, Ülo Josing, Roland Josing, Ivar Jurtšenko, Norma Jõekalda, Kaljo Jõekalda, Kuno Järv, Marika Kaasik, Peeter Kaldre, Jüri Kalevi, Ludmilla Kaljujeva, Rene Kaljula, Marko Kaljuveer, Evald Kallas, Marite Kallasma, Vello Kallaste, Tõnu Kalle, Aire Kalle, Valdur Kanasaar, Indrek Kangur, Astrid Kannel, Ruth Karemäe, Rein Karemäe, Maiga Karlson, Hillar Karm, Leo Karpin, Lembit Karri, Harri Karro, Aino Kasesalu, Peep Kasesalu, Toomas Kaur, Andres Kees, Heino Kermik, Jüri Kesküla, Sella Kiiver, Tiit Kimmel, Harri Kingo, Kristiina Kirsipuu, Sirje Kirt, Helvi Kivi, Risto Kivi, Rein Kivi, Raivo Kivikas, Lembi Kivinurk, Ants Kivirähk, Maie Kivita, Asta Koit, Jüri Koit, Riina Koit, Tiina Koljak, Ragnar Kond, Teet Konksi, Indrek Konsa, Kätlin Kontor, Olga Koort, Sulev Koppel, Elvi Koppel, Solveig Kopõlov, Eenok Kornel, Jekaterina Korotkova, Jaanus Kosemaa, Kristel Kossar, Aarne Kraam, Kirill Krabu, Enn Kreem, Ivi Kreen, Loreida Kremm, Tarmo Krimm, Grigori Kromanov, Irena Kromm, Olga Kruglova, Jaanus Krull, Indrek Kruusa, Arvo Kruusement, Monika Kuiv, Toomas Kukemill, Arvo Kurvits, Lembitu Kuuse, Elisabeth Kuusik, Kaido Kuusik, Andres Kuusk, Priit Kuusk, Aarne Kuusmann, Vello Kuusneem, Jaak Kõdar, Ede Kõrgvee, Toivo Kõster, Aivar Kõue, Kalle Käesel, Kulno Kägu, Merike Kärsten, Katrin Käärik, Margo Kütt, Tiit Laak, Agu Laanemets, Annika Laas, Andrus Laisaar, Heino Laulik, Vahur Lauri, Helmi Leberecht, Uno Leies, Madli Leikop, Enn Leisson, Karin Lemba, Heimar Lenk, Robert Lepikson, Toomas Lepp, Arian Levin, Ahti Liin, Urmas Liiv, Virve Liivanõmm, Tiina Lilleson, Ivar Lindepuu, Mart Linnart, Heino Linnuse, Harri Loit, Kaspar Loit, Ilmar Loomann, Jüri Lott, Üllar Luup, Ago Löbu, Tanel Lään, Uno Maasikas, Heidi Maasikmets, Raimond Made, Maido Madisson, Tiina Maiberg, Terje Maksimova, Natalia Malleus, Jaak Mamera, Kadri Mardna, Margit Rand, Ervin Martinson, Olga Martõnova, Sergei Mazin, Olaf Merioja,

Pääro Metsand, Mare Metsaru, Leelo Metsla, Kalle Mihkels, Boris Mikk, Heino Mikkin, Klaus Mikko, Marianne Mikko, Jüri Miller, Aleksander Mitkin, Arnold Moskalik, Heinrich Mosolainen, Margus Muld, Priit Murusalu, Vello Mutle, Anton Mutt, Leonid Mõttus, Kaileen Mägi, Tiina Mägi, Maia Möller, Piret Mürk, Märt Müür, Ants Müttersep, Annamari Nael, Mati Narusk, Virgo Neemre, Kirsti Neuland, Eha Nigol, Jüri Norkroos, Valdo Nuga, Miralda Nurk, Rein Nurk, Maire Nurme, Aili Nurmse, Endel Nõmberg, Helgi Oidermaa, Raivo Ojasaar, Urmas Ojaste, Anne Oks, Illar Orav, Helar Osila, Ia Ostrat, Urmas Ott, Juhan Paadam, Garibald Paju, Snežana Pajus, Juhan Palu, Ivan Papulovski, Virve Parsadanova, Valdek Peedosaar, Hillar Peep, Peeter Peetsalu, Kristel Peikel, Kadri Pihelo, Tiiu Pikkur, Raivo Pikner, Johannes Pirita, Vladimir Poljakov, Diana Polov, Riho Prees, Rein Proso, Feodor Prussakov, Jaanus Pruuli, Raivo Puksand, Raimo Pullat, Marko Punnar, Vambola Põder, Tarmo Põldma, Mati Põldre, Tiiu Põldver, Valter Pärt, Arnold Päts, Andres Raid, Ülle Raid, Anne Raiste, Aarne Rannamäe, Krista Rannamäe, Jaak Rannu, Koit Raud, Maria Raud, Neeme Raud, Jaan Raudsepp, Eero Raun, Raul Rebane, Margus Reemets, Gala Reenumägi, Vello Reili, Linda Reinberg, Viktor Reinla, Kaljo Reintam, Jaan Rommot, Viive Roos, Hans Roosipuu, Heiki Roots, Leo Ruuven, Jaan Rätsep, Tiit Rääk, Loit Rõuk, Eve Rütel, Margus Saar, Olga Saar, Rivo Saarna, Tiiu Salasoo, Krista Salon, Virve Salum, Madis Salum, Karin Samel, Maksim Samoilenko, Amo Sassian, Margus Schultz, Aarne Seppel, Aime Siimer, Rein Sikk, Ants Sild, Roman Silla, Pille Siller, Siiri Sinijärvi, Stanislav Smirnov, Katri Soe, Sulo Soo, Juhan Soomets, Rein Soomets, Jüri Sooaar, Ester Spritt, Rein Spulge, Eha Sulling, Vello Suuroja, Raoul Suvi, Anne Sverdlik, Sergei Sverdlik, Endel Sõerde, Anu Säärts, Hagi Šein, Peep Taimla, Mare Taimre, Sulev Talberg, Mati Talvik, Monika Tamla, Tõnu Tammaru, Merle Tamming, Raimond Tamming, Marke Tarmo, Liis Taul, Mart Tentaal, Ellen Tepper, Eva Tihane, Eva Tihhonova, Urve Tiidus, Helle Tiikmaa, Tarmo Tilsen, Toomas Tombu, Ülle Toode, Ivar Toodo, Reet Toom, Vallo Toomet, Aivar Tooming, Ingrid Toomis, Evald Tooms, Ülo Tootsen, Indrek Treufeldt, Aleksander Tšaplõgin, Jelena Tšaplõgina, Even Tudeberg, Viktor Tui, Marika Tuus, Piia Tuvik, Lauri Tääger, Toomas Uba, Kärt Ulman, Ott Ummelas, Feliks Undusk, Vivika Urbla, Margarita Ustinova, Mai Uus, Agu Uudelepp, Maria Uudelepp, Hasso Vahi, Tiiu Vahi, Rein Vaikre, Herbert Vainu, Kalev Vapper, Argo Vatsel, Arpo Vatsel, Priit Vehm, Galina Velman, Vladimir Velman, Rait-Roland Veskemaa, Liia Veskimäe, Konstantin Vetkin, Andres Vihalem, Mare Vihalem, Ilmar Viik, Rudolf Viirsaar, Ester Vilgats, Mare Viljarand, Ants Vill, Tarvo Villomann, Einar Viru, Koidula Voltri, Eha Väinsalu, Merike Värk, Einar Värä, Riho Västriik, Rita Väär, Marjo Öepa, Ülle Öun, Urmas Ööbik, Sander Üksküla, Hillar Üleoja

2003. a algusest hakkasid televaldkonnas täies mahus kehtima nn **euronõuded**, ringhäälinguseadusega kehtestatud mahukvoodid⁵³ Euroopa toodangule, sõltumatute tootjate toodangule ja omatoodangule telekanalite programmis. Lisaks struktuurikvootidele pidid kanalid jätkuvalt täitma ka reklaamimahu ja paigutuse nõudeid⁵⁴. Reklaamituru mahu kasvades tekitasid need piirangud erakanalitele tõsiseid ebamugavusi ja vastavate reeglite sagedast rikkumist (Hanna Šein 2002; Tarmo Rajaleid 2003, Maia Sule 2005), mille halvim tagajärg oli vaataja ülemäärane häirimine pikkade ja sagedaste reklaamikatkestustega. Kultuuriministeerium oli sunnitud tõhustama erakanalite järelevalvet ja programmi-monitoringut, milleks sõlmiti leping TNS Emoriga. 2005. a talvel algatas kultuuriministeerium meediaseire tulemuste põhjal TV3 ja Kanal 2 suhtes väärtemenetluse, nõudes ringhäälinguseaduses sätestatud reklaamimahu piirangu ületamise eest 40 000 krooni trahvi, mille kanalid ka tasusid.

Kümme aastat kestnud **vastuoluline teleehitus Eestis** oli saavutanud oma **ratsionaalse ja majanduslike võimalustega kohanenud struktuuri**.

ETV programm

ETV ekraanil olid koos **traditsioon ja uuendused**. Programm liikus neil hooaegadel infosaadete osa suurendamise ning lavastuslike ja meelelahutuslike saadete osakaalu vähendamise suunas. Programmpoliitikat iseloomustas kokkuhoid ja vahendite ratsionaalne kasutamine. Lavastuslik programm kasvas vaid hangete arvel, kõige enam suurenes informatiivsete saadete ja kultuurisaadete osakaal. ETV uudisteprogramm ning muu ajakirjanduslik ja faktipõhine programm kasvas 50–60%ni saatekava mahust, lavastusliku programmi osa oli 25% ja meelelahutust alla 5%. ETVs oli palju projektipõhiseid lühemaid sarju ja tsükleid. 11. märtsil 2002 alustas ETV pärast paariaastast pausi taas tekstiteleviseiooni edastamist.

Ajakirjanduslik ja publitsistlik programm uuenes, suurenes selle maht ja mitmekesisus. Eetris olid persoonikeskne publitsistlik intervjuusaade „**5. stuudio**” (2001–03; I. Treufeldt, A. Ruusjaar, A. Kuusk). Poliitiline stuudiovõitlus „**Foorum**” (2002–...; R. Suni, alates 2004 A. Kuusk) võitis üha enam tähelepanu ja muutus 2004/

2005 telehooajal ETV olulisimaks publitsistlikuks väljundiks. Taastati nädalalõpusaade – 2003. a alustas „**Aeg luubis**” (2003–...; A. Ruusjaar, K. Käesel). Uuenes 7. hooaega jätkunud „**Välisilm**” (A. Rannamäe, P. Kaldre, H. Tiikmaa, A. Kannel), millele lisandusid aktuaalsele välispoliitikale keskenduvad dokumentaalfilmid „**Välisilm esitleb**”. Selles sarjas tegid erireportaaže ka AK ajakirjanikud: Aarne Rannamäe, Andres Kuusk, Neeme Raud ja Astrid Kannel, peamiselt USAst ja Lähis-Idast.

Augustis 2003 oli ETV ekraanil Urmas Ott tsükliga „**Augustivalgus**” – seitse pikka intervjuud Eesti arvamusliidritega käsitlesid Eesti seisundit enne rahvahääletust Euroopa Liitu astumise kohta.

2004/2005 hooajal jõudsid eetrisse mitmed edukad dokumentaalprojektid: lavastuslik dokumentaalfilm eestlastest Teises maailmasõjas „**Surnupealuu sõdurid**” (V. Lauri, E. Ehand, A.-M. Neider), „**Estonia**” laevahukku meenutav dokumentaalsaade „**Häiritud aastad**. 10 aastat parvlaev Estonia hukust” (I. Treufeldt, A. Ruusjaar, K. Käesel).

Jätkus ühiskonnakriitiline kakskeelne väitlussaade „**Unetus**” (2001–...; saatejuhid A. Ruusjaar, A. Tšaplõgin, alates 2003 R. Oja; O. Martõnova, N. Malleus). Riigikogu istungite salvestiste kõrvale tuli poliitikaajakiri „**Parlament**” (2002–...; R. Suni, A. Raiste, E. Veber), mis edaspidi arenes iganädalaseks „ühiskonnaõpetuse tunniks” (uued tegijad S. Paulus, R. Johannson, E. Joakit).

Populaarsustabelite tipus jätkas „**Pealtnägija**” (V. Kersna, M. Kärmas, P. Priisaar, M. Mälk, K. Vaga, M. Radsin, A. Kuuse), kestis „**Terevisioon**”. Uued oskused kaamerakäsitsemises ja formaadiloomises lubasid eetrisse tuua reisikirju: sari jalgrattamatkast Mongoolias, Hiinas ja Tiibetis „ehh, uhhuduur” (2003, P. Kuusk, L. Niglas), Vahur Kersna reisitsükliid „**Mount Everest**” (2003) ja „**Rännud Kersnaga**” (2004–...). Jalgrattamatkajate jätkusari kõneles Lähis-Ida riikidest – „**Lähim Ida**” (2005; H. Hanso, L. Niglas).

2003 oli „**Prillitoosi**” 20. hooaeg (H. Tarto, R. Murusalu), jätkati sarja „**Osoon**” (Õ. Arusoo, K. Kahar, A. Spitsionok jt). Lõpule jõudis „**Liikluspeegel**” (1996–2004; M. Talvik, R. Karemäe, S. Soo). Uue teemana tuli ekraanile kutseharidus, elualasid tutvustati dokumentaalportreede vormis „**Ametilood**” (2003–05, T. Randma, E.-K. Taimre). Elu ja inimesi portreeris „**Üks silmapilk**” (2003–04; M. Talvik, I. Kangur) ning

dokumentaalsari „**Eesti lood**” (2003; teine tsükkel 2004). Suvel 2003 tehti paljude reporteritega saateid maakondadest „**Me oleme Tallinnast**”.

ETVs kujunes välja Euroopa avalik-õiguslikele televisioonidele omane **spordisaadete** süsteem, mis baseerus kvaliteetsel uudistetoodangul, oluliste suurvõistluste edastamisel rahvusvahelises koostöös EBUga ning kohaliku spordielu kajastaval spordipublitsistikal. 2003. aastal, 10 aastat pärast „Spordiprisma” lõppu algas Marko Kaljuveeri juhtimisel uus spordipublitsistika sari „**Spordifookus**” (2003–...; M. Kaljuveer, M. Miil, M. Rand, H. Reindla). Spordihuviliste oluliseks infoallikaks kujunes Internetiportaali **sport.etv.ee** (J. Pruuli, I. Dobkevitsch). ETV organisatsiooniliseks ja tehniliseks suursaavutuseks kujunes rahvusvahelise telepildi murdmaasuusatamise maailma karikasarja Otepää etapilt (tehniline koordinaator ja režissöör Tarmo Krimm) 2003. a jaanuaris. Ülekandeid tehti ka 2004. ja 2005. aastal.

Oma eetriteel hea taseme saavutanud kultuuriajakiri „**OP!**” vahetas saatejuhti – Karl Martin Sinijärv muutis saate isikupäraselt huvitavaks ja laiapõhjaliseks (K.-M. Sinijärv, G. Kordemets, M. Visnap, H. Valkna jt). Jätkus „Muusika ja elu” (2001–04; I. Garšnek, M. Mäik, J. Nõgisto), „Tour de dance” (2001–...; J. Põldma, E. Ehand, R. Murusalu), süvamuusikarubriik (Muusikatund) oli 2004. a sügisest eetris tippvaadataval ajal. Valmis televersioon Von Krahlite teatris Saša Pepeljajevi lavastatud „Luikede järvest” (2003; režissöör R. Murusalu, juhtoperaator F. Grossmann, toimetaja L. Kuldmäe).

Jätkati filosoofilisi arutelusid „**Vita brevis**” (vaheajaga 2000–04; R. Raud, M. Lotman ja külalised, toimetaja K. Seppel, režissöör A. Ellmann). 2003. a olid uued popkultuuri saade „**Pult**” (2003; R. Pakk, T. Kahu, T. Mölder) ning keele ja kultuurisaade muulastele „**A ja O**” (A. Kukumägi, O. Makina). Silma paistis vaimukas ja irriteerivalt avameelne, nii detailinägemises kui üldistustes oskuslik poliitika- ja kultuurikäsitlus „**Tegelikkuse KesKus**” (2003–05; J.-K. Raid, S. Kivisildnik, E.-M. Tali, M. Lauri). Tartu toimetis jätkas Lõuna-Eesti-meelseid ja -keelseid saateid „**Mõtõlus**” (2004–05; T. Karu, K. Veidenbaum, J. Jalviste).

Marianna Kaadi ja Mati Põldre dokumentaalsari „**Loomakliinik**” (2002–05) jätkus ETVs, sarjast toodeti ka venekeelne versioon. Kanal 2st toodi üle AA Visiooni toodetud kiirabi- ja päästeteenistuse tööd näitav tõsieluseriaal „**112**” (2002–...; L. Lepik, E.-K. Taimre).

ETV politseisaatena jätkas „**Avatud toimik**” (1995–...; H. Sepp, P. Kuusk, S. Ottender, M. Taevere).

2003. a algul käivitus ja sai kiiresti populaarseks Eesti telemaastiku ainus lavastuslik **lastesaade „Buratino tegutseb jälle**”, mis jäi eetrisse kolmeks telehooajaks (2003–2005; J. Urmet, K. Nurm, S.-R. Uibo, S. Kordemets). Jätkuvalt korraldati „**Laulukarusselli**” (2002. ja 2004. a), noorte lauljate võistlus „**Kaks takti ette**” (1972–...), kuulutati 2005. aasta kevadel välja juba 12. korda. Püüti taastada pikka noortesaadet „**4FM**” (2003; H. Purga, T. Luhats).

2002/2003 telehooajal prooviti taas elustada **teatri-õhtute ja telelavastuste** näitamise traditsioon, uute teatrietenduste ülesvõtmisest tuli kõrge hinna tõttu siiski loobuda ja rubriik täideti lavastustega arhiivist. „**Õnne 13**” 11. hooajal (2003) hakkas sarja lavastama Ain Prosa, sari jõudis 2004/2005 hooaja lõpuks 290. osani. 2005. 1. jaanuaril tuli üle pika aja eetrisse ETV omatoodetud telefilm „**Kohtumine tundmatuga**” (stsenarist U. Vadi, režissöör J. Kilmi, operaator J. Arro). 24. veebruaril esilinastus telemängufilm „**August 1991**” (stsenarist ja režissöör I. Raag, operaator J. Arro).

Meelelahutuses jätkati paljusid populaarseid formaate: teatrite võistlust „**Bläkkpoks**”, mängu „**Teletaip**”, „**Bingo Loto**”, poliitilist pilasarja „**Pehmed ja karvased**”. Eksperimenteeriti pühapäevase hommiku-programmiga: „**Pühapäevitajat**” hakkasid 2003. a sügishooajal tegema näitlejad Madis Milling, Henrik Normann, Kaire Vilgats ja Merle Palmiste. 2004. a kevadhooajal asendati see Eesti kultuuri- ja ühiskonnaelu silmapaistvaid tegelasi mitmes võtmes avava saatega „**Tähe-laev**” (2004–...; K. Häelme, K. Lepik, A.-M. Neider; saatejuhte oli palju). ETV korraldatud huumorikonkurss tõi eetrisse kodumaise huumorisarja „**Teeveejahutaja**” (2003–2004, E. Spriit, P. Brambat, O. Musting, A. Arro).

2004. aasta kevadhooaja uued sarjad olid „**Muinas-TeeVee**” (M. Kalm, G. Kivistik, K. Kahar, L. Pakosta), ETV arhiivil põhinev, aegu ja sündmusi siduv „**Ajaproov**” (M. Talvik, I. Kangur), ETV hakkas oma arhiivi üha enam kasutama: „**Tuleb tuttav ette**” (R. Linna, P. Suurväli, M. Radsin, K. Tõnts), „**Vana aja lood**” (Hanna Šein, M. Unt). ETV üks väljapaistvamaid vene keeles töötavaid ajakirjanikke Natalia Jalviste viis lõpule 15 aastat eetris olnud „**Subjektiiv**” (1988–2004).

2004. a sügisest naasis ETV ekraanile Maire Aunaste vestlussaatega „**Meie**”, mis pöördus inimesi ühendavate

ja elus toime tulla aitavate väärtuste poole (2004–...; M. Aunaste, T. Jõgeda, K. Vaga, P. Priisaar). Uued tulijad olid paroodiasari „**Varivalitsus**” (2004–05; peaministri rollis Indrek Tarand, ministritena Priit Hõbemägi, Marica Lillemets, Marek Strandberg, Ingrid Tähismaa, Toomas Vilosius, Gaute Kivistik, Karmel Eikner), tudengite võistlusmäng „**Krambambus**” (2005), kakskeelsed sarjad: noortesari „**Vaata mind**” (2005–...; H. ja A. Vetik) ja sari elust Eestimaal „**Dilemma**” (2004–05; A. Manukjan, V. Ladõnskaja), ETV kunstisaadete konkursi võitis „**Ellujäämise kunst**” (2005; M. Raisma, G. Kivistik, K. Kahar), „**Eesti keel maailmas**” (2004; 4 osa; G. Kordemets, L. Listra, A. Help, K. Zova, P. Helme, H. Valkna).

2004/2005 hooaeg algas uue ekraanigraafikaga – René Vilbre, Jüri Mildebergi ja Renee Kelomehe loodud soojade, humoorikate ja hoolivate sõnumitega. Uuenes Marko Reikopi ja Anu Välba juhitava hommikuprogrammi „**Terevisioon**” stuudiokujundus, uudistelugete paar oli Monika Tamla ja Kerli Dello, kes asendas „**Aktuaalse kaamera**” uudisteankrüks saanud Kadri Hinrikust.

ETV hankeprogramm paistis silma huvitava nišifilmivalikuga – menu-, friigi- ja ööfilmid, hea dokumentalistika- ja sarjavalik: USAst „**Kiirabihaigla**”, „**Sopranod** (2001–...), „**Presidendi meeskond**”, inglise kvaliteetsarjad „**Mõrvad Midsomeris**”, „**Hercule Poirot**”, „**Kontor**”, „**Matusebüroo**” jt. ETV korraldas sel perioodil kaks suurt filmiööd, mille jooksul näidati tudengi- ja amatöörfilme. ETV kujunes üha enam väärtfilmide ekraaniks, neid esitati vaatajate tähelepanu koondavate tsükklitena, 2005. a aprillis oli eetris Põhjamaade tippfilmide kuu Euroopa filmikunsti propageerimiseks, mais 2005. a aga Aasia tipplavastajate filmid. Muusikajuht Heidi Pruuli vahendusel jõudis ekraanile hulgaliselt maailma huvitavamaid muusikadokumentaali- ja tantsufilme, nendest komponeeriti eriprogramm „**Tantsuöö**” (2003; H. Pruuli, H. Valkna).

Eratelekanalite programm: avameelne kommertslikkus

TV3 hakkas orienteeruma peamiselt hankele, tegev-direktor Toomas Vara väljendas selgelt kanali kreedot 2001/2002 hooaega tutvustavas bukletis: „Mida parem müük, seda parem programm. Nii lihtne see televisiooni-maailm ongi”. TV3 saatekava hakkas üha enam sarnanema globaalse meelelahutuskanali kavastandardile, programmile oli oluline hoida turuedu ja kasutada ratsionaalselt ressursse.

Ajakirjanduslikud saated taandusid. Neli hooaega kestnud publitsistlik infomeelelahutuslik „**Kahvel**” lõpetas 2002. a kevadel. Programmikontseptsiooni muutudes lõpetati ka infomeelelahutuslik formaatajakiri „**A4**” (2001–03). Ameerikaliku *talk-show* „**Täna õhtul Alex Lepajõe**” (2002–03; K. Karpa, T. Kimmel) vaatajavedu jäi loodetust väiksemaks. Järgmisel hooajal toodi ekraanile „**Kahvlile**” sarnanev otsesaade „**Koosolek**” (2003–04; M. Raud, J. Ulfsak, J. Nõgisto, M. Normet, T. Jõgeda), 2004/2005 hooaja algul asendas Juhan Ulfsakit Tuuli Koch, ent saate edu ei olnud piisav ja see lõpetati keset hooaega. Kui „**Seitsmeste uudiste**” põhi-ankur Enn Eesmaa lahkus 2002. aasta lõpus poliitikasse, asendas teda Märt Treier. Urmas Ott tegi 2002. a lõpus TV3 ekraanil oma traditsioonilise aastalõpusaate, seekord peakirjaga „**Valitud meeleolud**”. Programmi mitmekesisitasid politseisaade „**Raport**” (2001–...; R. Kummer), tõsielusarjad „**Riskigrupp**” (2003), „**Kuritöö ja karistus**”, „**Peeter Ernitsa keskkonnaminutid**”. Jätkus noortesaade „**ZTV**” (L. Pihlap, E. Ventsli), TV3 spordiekraanil oli jalgpalli Euroopa meistrite liiga, Vormel-1, Eesti korvpall ja jalgpall.

Eesti, Läti ja Leedu ühisprojektina toodetud reaalsusmängule⁶⁷ „**Robinsonid**” (2000–03) järgnes „**Farm**” (2003), seejärel „**Džunglistaar**” ja „**Naiste vahetus**” (2004) ning „**Tenerife**” (2005).

Populaarsustabelite tippu tõusis ülikiresti „**Kes tahab saada miljonäriks?**” (2002–; H. Võrno), jätkati mälu-mängu „**Kuldvillak**” (M. Mardisalu) ning alustati uusi mängu: Euroopa-ainelist teabemängu „**Kolm viieteistkümnest**” (2002; E. Eesmaa), kohtamismängu „**Õige valik**” (2003–...), igal argipäeval eetris olevaid Kristjan Jõekalda juhitud mängu „**33 küsimust**” (2003–04) ja „**Rooside sõda**” (2005–...), tippajale (21.00) paigutati kohtamismäng „**Vabad ja vallatud**” (2005; V. Täär, T. Margna).

Esimene kodumaine igapäevaseriaal „**Kodu keset linna**” (K. Rakke, R. Baskin, hiljem V. Palm) algas 2003. aastal.

Meelelahutuses olid uued saated: lauljate võistlus „**Fizz Superstaar**” (2002; H. Purga), talendisaaed „**Viva Las Vegas!**” (2003–04) ja „**Jan E. Uuspõld show**” (2003–04), tudengimäng „**Krambambus**” (2004; S. Seeman, A. Prosa), anekdoodimäng „**Kuldsuu**” (2004), muusikahindamissaade „**Hoia ja keela!**” (2004–...; A. Kammiste); ansambli konkurss „**Eesti muusika karikas**” (2005; M. Raud, R. Erlach, T. Roosma).

Elulaadisaadetele lisandus „**Sõber koer**” (2002–; J. Rõõmussaar, K. Ert), „**Sõbrannad**”, „**Mandolino**” (K. Kõusaar), kokasaated „**Piknik**” (2002; I. Kose, A. Järvet), „**Lihtne gourmet**” (2004–...), „**Vein ja seltskond**” (2002–2004; K. Vapper), „**Päikesepüüdja**” (2004–05; M. Matvere), hankepõhised ajakirjad „**Meeletu maailm**” (2003–04; P. Jarvis, A. Kivisaar) ja „**Kõige naljakamad koduvideod**” (2004; J. Kreem), jätkus filmiuudiste saade „**Cinemia**” (R. Oks).

TV3 esitas tähelepanu köitvat filmiprogrammi, jätkati tugevate hangetega – „**Salatoimikud**”, moodsa aja komöödia „**Seks ja linn**”, kohtusari „**Ally McBeal**”, põnevussarjad „**24**” (2002–04), „**Cleopatra 2525**” (2003), „**Monk**”, „**C.S.I. kriminalistid**” (2004–...) ja „**C.S.I. Miami**” (2000–04), komöödiasari „**Dharma ja Greg**”, ulmesarjad „**Sõjaprintsess Xena**”, „**Vampiiritapja Buffy**”, „**Roswell**” ja „**Kopernikuse kood**”, sari „**Kriminaalne Peterburi**” jm. Eetris olid seriaalid „**Rannavalve**”, „**Nähtamatu mees**”, „**Must ingel**”, „**Malcolm keskel**”, „**Vaprad ja ilusad**”, „**Melrose Place**”, „**Bonanza**”, „**Vihatud võõras**”, „**Metsik ingel**” (2005–...). Läbi hooaegade on kanalil olnud suur noorteseriaalide valik – „**Knight Rider**”, „**Felicity**”, „**Popid**”, „**Kamraadid**”, „**Kollanokad**” *reality-TV* buumi suurendas „**Totaalne muutumine**” (2004–05) ja „**Miljardärist mässaja: Branson otsib mantlipärijat**” (2005).

Kanal 2 programmiuudendused olid TV3ga võrreldes žanriliselt laiemad, julgemad ja mitmekesisemad. „**Tagaajaja**” rollis pidigi Kanal 2 programmistrateegia olema aktiivsem, TV3 stabiilsuse ja kindla auditooriumiliidri positsiooni kõigutamiseks tuli Kanal 2-l pidevalt otsida konkurentsivõimelisi lahendusi ja teravaid programmeerimisvõtteid. Olulisem neist oli kanali senise tunnusaate „**Uued uudised**” asendamine uudisteajakirjaga „**Reporter**” 2004/2005 hooaja alguses,

mida hakati eetrisse andma üheaegselt TV3 õhtuse uudistesaatega „**Seitsmesed uudised**”. Klassikalise uudistesaaate asendamine tunnipikkuse, reklaamiga katkestatava laiale auditooriumile mõeldud uudisteajakirjaga, milles nn „**kõvad uudised**” moodustasid vähemuse „**pehmete uudiste**” – elukondlike-, elulaadiliste ja seltskonnauudiste kõrval, osutus kanalile vaadatavuse seisukohast üledukaks. „**Reporter**” tõusis vaadatavamate saadete esikümnesse (tabel 28), edestades TV3 „**Seitsmesed uudised**” ja lähenedes vaadatavuselt „**Aktuaalsele kaamerale**”.

Tehti muidki uudistesaaeid: „**Pealinna panoraam**” (2002–04; H. Agur), „**Rohelised uudised**” (2003–...; H. Agur). Kanal üllatas hea ülevaateprogrammiga Riigikogu valimistest „**Õõ valitute**ga” (2003; O. Suuder, T. Roosma).

Jätkus ohjeldamatu komöödiasari „**Wremja**” (2000–03; M. Juur, A. Kivirähk, D. Põldroos, J. Uuspõld), Mart Juur ja Peeter Oja tegid paroodiasaadet „**Tondi jutud**” (2002–03; stsenaaristid P. Pedmanson, V. Kangur) ja huumorisaadet „**Ärapanija**” (2003–...; taustameeskond A. Lepik, M. Normet, O. Paide).

Kanal 2 otsis jätkuvalt populaarseid eestikeelseid saatevorme ja neid oli ekraanil väga palju. **Tuuli Roosma** hakkas tegema Eesti oludes erandlikku avameelset pihtimuslikku sarja „**Mamma Mia**” (2002–04; G. Lõbu, A. Mäns), mida korrati ka 2004/2005 hooajal.

2002. aasta lõpus tegi Urmas Ott viieaastase vaheaja järel jälle aastat kokkuvõtvat telesaadet pealkirjaga „**Unustamatu esimene**” ja alustas hiljem oma *talk-show*’d „**Happy hour**” (2003–...).

Kanali omamaine seriaal oli „**Õpetajate tuba**” (2003–04; M. Milling, H. Norman, E. Baskin, I. Ever jt).

Kanali programmis oli üha enam mänguformaate⁶⁷, „**mängiv televisioon**” hakkas muutma erakanalite domineerivaks programmitrendiks. 2002/2003 hooajal toodi ETVst üle muusikamäng „**Tähed muusikas**” (M. Sander). Esimesena tuli igal argipäeval eetrisse originaalmäng „**Kahevõitlus**” (2001–03; K. Jõekalda), sellele järgnes samuti igapäevane „**Ruudumäng**” (2003–04; T. Leinatamm, M. Sander). 2004/2005 telehooajal oli mänge eriti palju: kuulsa formaadi „**Nõrgim lüli**” Eesti versioon (T. Roosma), osavusvõistlus peredele „**Maie ja Valduri vägitegu**” (M. Milling, H. Normann), koolitarkuse eest raha jagav „**Tunnikontroll**”, võimalus jõuda puhkuseraisile „**Väljalend**”, telefonimäng „**Haloo TV**”.

Lisaks omamaistele mängudele võeti õhtusesse hankeprogrammi ka **reaalsusmängud** „Ahvatluste saar”, „Armureis”, „Vill@”, „Hirmu faktor” (2004–05) ja sama formaadi Venemaal toodetud tsükkel „Eestlased Siberis” (2005; koostööpartnerid Balti riigid ja Venemaa), „Korter”, „Pöörane seiklus”. 2004/2005 pälvis Kanal2 tähelepanu ja jutuainet tõsielusarjaga „**Baar**”, (lisaks järg „Elu pärast „Baari”), sellel projektil, nagu ka TV3 sarjal „Naistevahetus” (2004/2005), oli tugev ajakirjanduskajastus, „Baaril” ka internetil põhinevad lisaväljundid.

Hakati ostma ja adapteerima üldhuviajakirju: Tiit Made juhtis CBSi professionaalse žurnaali „**60 minutit**” adapteeringut (2001–04), Eda-Ines Etti sarju „**Guinnessi rekordid**” (2002–03) ja „Usu või ära usu” (2003–04), Peeter Ristsoo kentsakate juhtumite saadet „**Reaktiiv**” (2003–04), subtiitritega näidati sarju „Rohkem kui juhus” ja „Töökad loomad”.

Huvi- ja elulaadiajakirjad muutusid kanalile üha tunnuslikumaks, neid praktiseeriti pea kõigis võimalikes kommertstelevisiooni „pehmetes formaatides”, sarjade arv kasvas hooajast hooaega. Eetris olid kokasaated: „Kokk tuleb” (J. Uuspõld), „Köögist kööki” (2002; O. Alasi) ja „Kutsu Iff külla” (2003–04, I. Linna), „Jazzi kokakool”; meelelahutussaade „Kroonika Weekend” (2002–03; I. Tähismaa), meelelahutuslikud tõsielusarjad „Salasuhe” (2003; A. Saagim), hiljem „**Ekskursioon**” (2003–04; A. Saagim, H. Lenk) ja „Meie mees” (2004), dokumentaalsari arstidest „Contra mortem” (2003), dokumentaalsari „Kahjukäsitlejad” (2003), reisisari „**Rolling Estonians**” (2002–03), moesaade „Glamorama” (2003), ajakirjad „Hooaeg” (2004–...) ja „Kodustuudio” (2004–...), loomasaade „Miisu, Pontu ja muud loomad” (2004–...; J. Rõõmussaar).

Jätkasid kanali püsisarjad „Politseikroonika”, liiklussaade „Rooli võim” (2002–; R. Rimm), „Mootorite maailmas” ja „Subboteja”.

Tehti ka lastesaateid: „Laupäeval lastega (2003–04; D. Lank), „Onu Raivo jutupliiats” (R. Järvi). Noortesaadete formaate kohandati noorte kasvava huviga virtuaalmaailma võimaluste vastu: noortesaade „Pildimäng” (2002–03; M. Malk) ja „Noortekas” (2003–04; M. Malk, V. Loosaar). Kanal 2 hakkas aktiivselt kasutama nn **infoühiskonna formaate**, mille aluseks Internet, mobiilside ja interaktiivset suhtlust võimaldav ekraani eri infopiirkondadeks jagav *split-screen* tehnoloogia: „Muusika sinule”, „SMS jututuba”, „emt night chat”,

„EMT txtboxing” (2002–04; M. Malk) ja mäng „Halloo TV” (2004–...)

Spordisaadetest näidati jalgpalli UEFA sarja ja kodust korvpalli, 2002. a hakkas Kanal 2 näitama kokkuvõtteid autoralli MM-võistlustest.

Hankesaadetest olid neil hooaegadel eetris õhtu starterseriaal „Kodus ja võõrsil”, „Sõbrad”, „Võluvägi”, „Kloun”, „Komissar Rex”, „Politseiülem”, „Ühe miili klubi”, animasari „Dilbert”, „Beverly Hills 90210”, „Benny Hill”, kriminaalsari „Unustamatud kuriteod”, „Mattjoškad”, „Räpane Mackey”, „Metsikud inglid”, inglise naistevanglasari „Pahad tüdrukud”, sarjad „Armastuse hind”, „Saint Tropez”, seebiseriaalid „Luz Maria”, „Nurjatu armastus”, „Soledad”, „Metsik kass”, „Milagros”, komöödiasari „Mulla all” ja draamasari „Nip/Tuck”. Kanal 2 hakkas näitama ka head dokumentalistikat ja vaadatavaid mängufilme.

Sellise intensiivse ja mitmekesise meelelahutusliku kavaga, millesse kuulus **palju eestikeelseid omasaateid**, möödus Kanal 2 2002/2003 telehooajal ETVst ja sai auditooriumi osakaalult teiseks telekanaliks Eestis (vt joonis 20 ja 21). Erinevalt TV3 rahvusvahelisse teleketti kuuluvast tasakaalustatud kommertslikust ja kõiki auditooriumi köitmise klassikalisi võtteid ära kasutavast lihvitud programmikompositsioonist näitas Kanal 2 perioodi algul ka teist võimalust eratelevisiooni teha. Tõsi, suuremate kuludega, kahjumlike majandustulemustega ja mitte alati tippkvaliteedis, ent selge püüdlusega panustada kohaliku audiovisuaaltoodangu võimaluste ja võtete laiendamisse.

Niisiis: kümneaastase arengu tulemusel on kolm üleriigilist telekanalit Eestis oma positsiooni kindlustanud ja oma erisuse leidnud. Vaatajaskonnale on pakutud suurt valikut kohalikke saateid, mille intensiivne tootmine toimub nii avalikus ringhäälingus kui sõltumatus produtsendisektoris. Auditoorium on saanud näha praktiliselt kõike, mida võis hankida rahvusvahelistelt tele- ja filmiturgudelt. Teleehitus Eestis on stabiliseerunud.